

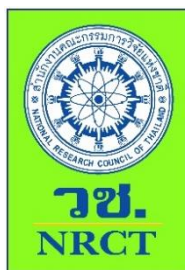
รายงานการวิจัย

การสำรวจและพัฒนาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าเพื่อชุมชน Survey and Development of seed production area of high-value trees for community

นายสุทัศน์ เล้าสกุล	กรมป่าไม้
นางพวงพรรณ หวังโพธิ์	กรมป่าไม้
นายสุชาติ นิมพิลา	กรมป่าไม้
นายศุภชัย นุชิต	กรมป่าไม้
นายบางรักษ์ เชษฐสิงห์	กรมป่าไม้
นายบุญส่ง สมเพาะ	กรมป่าไม้
นางสาวนฤมล นุชเปลี่ยน	กรมป่าไม้
นายทิวา เลหาบุตร	กรมป่าไม้
นางสาวนฤศศิมา ทองยิ่ง	กรมป่าไม้

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

พ.ศ. 2562

รายงานการวิจัย

การสำรวจและพัฒนาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าเพื่อชุมชน Survey and Development of seed production area of high-value trees for community

นายสุทัศน์ เล้าสกุล	กรมป่าไม้
นางพวงพรรณ หวังโพธิ์	กรมป่าไม้
นายสุชาติ นิมพิลา	กรมป่าไม้
นายศุภชัย นุชิต	กรมป่าไม้
นายบางรักษ์ เชษฐสิงห์	กรมป่าไม้
นายบุญส่ง สมเพาะ	กรมป่าไม้
นางสาวนฤมล นุชเปลี่ยน	กรมป่าไม้
นายทิวา เลหาบุตร	กรมป่าไม้
นางสาวนัฏศิมา ทองยิ่ง	กรมป่าไม้

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

พ.ศ.2562

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ ที่สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการวิจัย ขอขอบพระคุณสำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณชุมชนทั้ง 10 ชุมชนที่ให้ความร่วมมือ และอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของฝ่ายวิจัยการปลูกสร้างสวนป่า ส่วนวนวัฒนวิจัย สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ทุกท่านที่ได้ให้การสนับสนุนบุคลากรและเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และการจัดทำรายงานฉบับนี้จนทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้

คณะผู้วิจัย

พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

โครงการนี้สำรวจและรวบรวมแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่ามีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมแหล่งพันธุกรรมไม้มีค่าสำหรับเป็นฐานในการผลิตเมล็ดพันธุ์ดีเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมการประกอบอาชีพปลูกสร้างสวนป่า และสนับสนุนให้ประชาชนทั่วไปได้ใช้เมล็ดไม้คุณภาพดีที่เป็นผลผลิตของท้องถิ่น รวมถึงเพื่อฟื้นฟูและเพิ่มพื้นที่ป่าด้วยการมีส่วนร่วมของภาครัฐและประชาชนทั่วไป โดยดำเนินการศึกษาในพื้นที่ 10 ชุมชน ประกอบด้วย ภาคเหนือ 3 ชุมชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 ชุมชน ภาคกลาง 2 ชุมชน และภาคใต้ 2 ชุมชน ทำการสำรวจชนิดไม้ที่ชุมชนต้องการ สำรวจแม่ไม้ที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งผลการสำรวจพบว่าชนิดไม้ที่ต้องการสามารถพบแม่ไม้ในพื้นที่ได้ แม้ว่าจะไม่สามารถพบได้ทุกชนิด ยกเว้นในภาคกลาง ซึ่งส่วนใหญ่แม่ไม้ที่สำรวจพบในพื้นที่ไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน แต่ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ทางอ้อมได้โดยเก็บเมล็ดไม้จากแม่ไม้ในพื้นที่แล้วทำการเพาะพันธุ์และจำหน่ายให้แก่ชุมชนอื่นที่มีความต้องการ โครงการวิจัยนี้ได้จัดทำ “คู่มือการจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน” เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการแม่ไม้และจัดเก็บเมล็ดพันธุ์ไม้ได้อย่างถูกต้องและยั่งยืน พร้อมทั้งถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการจัดการให้กับชุมชนบริเวณใกล้เคียงที่มีความสนใจสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ชุมชนของตนเองต่อไป

คำสำคัญ : ไม้มีค่า แหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ แม่ไม้ ชุมชน แหล่งพันธุกรรม

high-value trees, seed production area, plus tree, community, genetic resources

Abstract

The objectives of “Survey and development of seed production area of high-value trees for community project” are to collect genetic resources of high-value trees for increasing the economic value from improved tree seed, promote the forest plantation career and encourage the good seed material from the local. In addition to restore and increase forest area with the local and government participation. The study was conducted in 10 communities, consisting of 3 communities in the North; 3 communities in the Northeast; 2 communities in the Central and 2 communities in the South. The data of tree species requirement were collected by interviewing the local people, while the existing of the plus tree was collected by survey. The results showed that most of the study area found tree species requirement matched to the existing plus tree. The positive effect on the community in the Central where the plus trees do not meet the community needs is the alternative career from selling seed and seedling existing to other communities. This project conducted the “Community Forest Seed Management Handbook” to enable communities to manage the plus tree and collect the tree seed properly and sustainable. As well as expand this knowledge to nearby communities.

Key words : high-value trees, seed production area, plus tree, community, genetic resources

สารบัญเรื่อง

เรื่อง	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ.....	ข
Abstract.....	ค
สารบัญเรื่อง	ง
สารบัญรูปภาพ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
บทนำ.....	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย.....	2
ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	3
ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย	6
ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย	7
1. รวบรวมข้อมูลชุมชน.....	7
2. ผลการดำเนินงานตามกิจกรรม	18
3. ข้อมูลจากการสำรวจ	36
4. จัดทำคู่มือ	38
5. จัดอบรม.....	38
สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	39
สรุปผล.....	39
ข้อเสนอแนะ	39
บรรณานุกรม	40
ภาคผนวก	42
ภาคผนวก 1 แบบฟอร์มการสำรวจเบื้องต้นแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า (ไม้ยืนต้น).....	43
ภาคผนวก 2 ทะเบียนประวัติแม่ไม้.....	46

สารบัญเรื่อง(ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ภาคผนวก 3 ตัวอย่างทะเบียนประวัติแม่ไม้	48
ภาคผนวก 4 คู่มือ การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน	53
ประวัติคณะผู้วิจัยและที่ปรึกษาโครงการวิจัย	99

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 1 ลักษณะของแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าที่ดี	3
ภาพที่ 2 แผนที่ป่าชุมชนบ้านขุนแหง อ.งาว จ.ลำปาง	7
ภาพที่ 3 แผนที่ป่าชุมชนบ้านขอใต้ อ.เมืองปาน จ.ลำปาง	8
ภาพที่ 4 แผนที่ป่าชุมชนป่าซางดอยแก้ว อ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย	9
ภาพที่ 5 แผนที่ชุมชนบ้านหนองเต็ง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์	10
ภาพที่ 6 แผนที่ชุมชนบ้านนาโพธิ์ อ.เขาสวนกวาง จ.ขอนแก่น	11
ภาพที่ 7 แผนที่ชุมชนบ้านหนองทิดสอน อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม	12
ภาพที่ 8 แผนที่ชุมชนบ้านนาอิสานและชุมชนบ้านนายาว อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา	14
ภาพที่ 9 แผนที่ชุมชนบ้านพุเตย-พรวด อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี	15
ภาพที่ 10 แผนที่ชุมชนบ้านนิคม อ.รัตนภูมิ จ.สงขลา	16
ภาพที่ 11 แผนที่ชุมชนบ้านทุ่งใหญ่ อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล	17
ภาพที่ 12 การสำรวจป่าชุมชนบ้านขุนแหง อ.งาว จ.ลำปาง	18
ภาพที่ 13 การสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านขุนแหง อ.งาว จ.ลำปาง	18
ภาพที่ 14 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนบ้านขุนแหง อ.งาว จ.ลำปาง	19
ภาพที่ 15 ดิตป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านขุนแหง อ.งาว จ.ลำปาง	19
ภาพที่ 16 การดูแลรักษาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านขุนแหง อ.งาว จ.ลำปาง	19
ภาพที่ 17 การสำรวจป่าชุมชนบ้านขอใต้ อ.เมืองปาน จ.ลำปาง	20
ภาพที่ 18 การสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านขอใต้ อ.เมืองปาน จ.ลำปาง	20
ภาพที่ 19 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนบ้านขอใต้ อ.เมืองปาน จ.ลำปาง	21
ภาพที่ 20 ดิตป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านขอใต้ อ.เมืองปาน จ.ลำปาง	21
ภาพที่ 21 การดูแลรักษาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านขอใต้ อ.เมืองปาน จ.ลำปาง	21
ภาพที่ 22 การสัมภาษณ์คนในชุมชนป่าซางดอยแก้ว อ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย	22
ภาพที่ 23 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนป่าซางดอยแก้ว อ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย	22
ภาพที่ 24 ดิตป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนป่าซางดอยแก้ว อ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย	23
ภาพที่ 25 การดูแลรักษาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนป่าซางดอยแก้ว อ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย	23
ภาพที่ 26 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนบ้านหนองเต็ง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์	24
ภาพที่ 27 ดิตป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านหนองเต็ง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์	24
ภาพที่ 28 การดูแลรักษาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านหนองเต็ง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์	24

สารบัญรูปภาพ(ต่อ)

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 29 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนบ้านนาโพธิ์ อ.เขาสวนกวาง จ.ขอนแก่น	25
ภาพที่ 30 ติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม่มีค่าในป่าชุมชนบ้านนาโพธิ์ อ.เขาสวนกวาง จ.ขอนแก่น	25
ภาพที่ 31 การดูแลรักษาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม่มีค่าในป่าชุมชนบ้านนาโพธิ์ อ.เขาสวนกวาง จ.ขอนแก่น	25
ภาพที่ 32 การสำรวจป่าชุมชนบ้านหนองทิดสอน อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม	26
ภาพที่ 33 การสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านหนองทิดสอน อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม	26
ภาพที่ 34 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนบ้านหนองทิดสอน อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม	27
ภาพที่ 35 ติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม่มีค่าในป่าชุมชนบ้านหนองทิดสอน อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม	27
ภาพที่ 36 การดูแลรักษาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม่มีค่าในป่าชุมชนหนองทิดสอน อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม	27
ภาพที่ 37 การสำรวจป่าชุมชนบ้านนาอีสานและชุมชนบ้านนายาว อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา	28
ภาพที่ 38 การสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านนาอีสานและชุมชนบ้านนายาว อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา	28
ภาพที่ 39 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนบ้านนาอีสานและชุมชนบ้านนายาว อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา	29
ภาพที่ 40 ติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม่มีค่าในป่าชุมชนบ้านนาอีสานและบ้านนายาว อ.สนามชัยเขต	29
ภาพที่ 41 การดูแลรักษาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม่มีค่าในป่าชุมชนบ้านนาอีสานและบ้านนายาว อ.สนามชัยเขต	29
ภาพที่ 42 การสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านพุเตย-พรวด อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี	30
ภาพที่ 43 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนบ้านพุเตย-พรวด อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี	30
ภาพที่ 44 ติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม่มีค่าในป่าชุมชนบ้านพุเตย-พรวด อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี	31
ภาพที่ 45 การดูแลรักษาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม่มีค่าในป่าชุมชนบ้านพุเตย-พรวด อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี	31
ภาพที่ 46 การสำรวจป่าชุมชนบ้านนิคม อ.รัตนภูมิ จ.สงขลา	32
ภาพที่ 47 การสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านนิคม อ.รัตนภูมิ จ.สงขลา	32
ภาพที่ 48 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนบ้านนิคม อ.รัตนภูมิ จ.สงขลา	33
ภาพที่ 49 ติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม่มีค่าในป่าชุมชนบ้านนิคม อ.รัตนภูมิ จ.สงขลา	33
ภาพที่ 50 การสำรวจป่าชุมชนบ้านทุ่งใหญ่ อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล	34
ภาพที่ 51 การสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านทุ่งใหญ่ อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล	34
ภาพที่ 52 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนบ้านทุ่งใหญ่ อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล	35
ภาพที่ 53 ติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม่มีค่าในป่าชุมชนบ้านทุ่งใหญ่ อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล	35
ภาพที่ 54 การจัดอบรมเรื่องการจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม่มีในป่าชุมชน	38
ภาพที่ 55 การสาธิตวิธีการเก็บเมล็ดไม้	38

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 1 ข้อมูลจากการสำรวจของ 10 ชุมชน.....	36
ตารางที่ 2 ชนิดไม้ที่ชุมชนต้องการและชนิดไม้ที่มีความเหมาะสมต่อการจัดสร้างเป็นแหล่งผลิตเมล็ด 37	37

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 -2579) กำหนดเป้าหมายให้มีพื้นที่ป่าไม้ในประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ แบ่งเป็นป่าอนุรักษ์ร้อยละ 25 และป่าเศรษฐกิจร้อยละ 15 ซึ่งไม้เศรษฐกิจ ที่เหมาะสมสำหรับปลูกป่าเศรษฐกิจมีด้วยกันหลายชนิด เช่น ไม้สัก ประดู่ มะค่าโมง ยางนา พะยูง และอะเคเซีย เป็นต้น ประกอบกับตามที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2561 มีมติเห็นชอบกับ “โครงการชุมชน ไม้มีค่า” ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนปลูกไม้เศรษฐกิจในที่ดินกรรมสิทธิ์หรือที่ดินที่มีสิทธิ์ในการใช้ประโยชน์ โดยชอบด้วยกฎหมาย รวมทั้งเพื่อเป็นการสนองนโยบายด้านการป่าไม้ในการเพิ่มพื้นที่ป่าเศรษฐกิจให้ได้ร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ ตามเป้าหมายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยการส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจระยะยาวโดยตั้งเป้าหมายภายใน 10 ปี ประเทศไทยจะมี “ชุมชนไม้มีค่า” 20,000 ชุมชน จำนวนครัวเรือนเข้าร่วมโครงการ 26,000,000 ครัวเรือน โดยปลูกครัวเรือนละ 400 ต้น มีจำนวนต้นไม้ 1,040 ล้านต้น

กรมป่าไม้ เป็นหน่วยงานสำคัญที่จะให้การสนับสนุนการเพิ่มพื้นที่สีเขียว และเป็นแหล่งของเมล็ดไม้และกล้าไม้พันธุ์ดี ประกอบกับการปรับปรุงและพัฒนาพันธุ์ไม้เศรษฐกิจของกรมป่าไม้ได้แก่การสำรวจรวบรวมพันธุ์สร้างแหล่งพันธุกรรมที่มีการคัดเลือกเป็นตัวแทนในการทดสอบสายพันธุ์ทั้งแบบอาศัยเพศและไม่อาศัยเพศ การคัดเลือกและผสมพันธุ์ การผสมเกสรแบบควบคุม มีการพัฒนาลูกผสม การทดสอบชนิดไม้และผลผลิต (Species trial) การคัดเลือกชนิด/ถิ่นกำเนิดให้เหมาะสมกับพื้นที่ (Matching species /provenance to site) แปลงทดสอบลูกไม้ (progeny test) ทดสอบลูกไม้จากการขยายพันธุ์โดยไม่อาศัยเพศ (Clonal test) มีสวนผลิตเมล็ดพันธุ์ (seed orchard) ได้ดำเนินการมาเป็นเวลากว่า 5 ทศวรรษ จนสามารถคัดเลือกสายพันธุ์ไม้เศรษฐกิจพันธุ์ดี และมีแหล่งพันธุกรรมสำหรับใช้ขยายพันธุ์ไม้เศรษฐกิจเหล่านี้แต่เมื่อความต้องการของประชาชนมีเพิ่มขึ้นอย่างมาก ทำให้ในปัจจุบันแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ของหน่วยราชการมีจำนวนจำกัดไม่เพียงพอที่จะตอบสนองต่อความต้องการปลูกไม้เศรษฐกิจมีค่า ของประชาชน การพัฒนาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าพันธุ์ดีสำหรับการนำไปขยายพันธุ์ไปสู่ชุมชน จะเป็นการสร้างรายได้และยังเป็นส่งเสริมการเพิ่มพื้นที่ป่าให้กับประเทศตามนโยบายรัฐบาลที่กำหนดให้มีพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ 48 ล้านไร่หรือ 15 เปอร์เซ็นต์ ของพื้นที่ประเทศเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพป่าและพื้นที่ป่าทั้งเพิ่มขึ้นและลดลง ทำให้แหล่งพันธุกรรมไม้มีค่าที่สำคัญตามธรรมชาติที่มีอยู่หลายชนิดมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย เพื่อตอบสนองความต้องการปลูกต้นไม้ของประชาชนให้ได้ปลูกไม้พันธุ์ดี ภาครัฐต้องมีข้อมูลพร้อมและเป็นปัจจุบันสำหรับประชาสัมพันธ์ให้แก่ประชาชนที่ต้องการข้อมูลพันธุกรรมและแหล่งพันธุกรรม โดยโครงการนี้สำรวจและรวบรวมแหล่งและพันธุกรรมไม้มีค่าในพื้นที่ศึกษาที่รัฐได้ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการปลูก

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนทั่วไปคัดเลือกแม่ไม้ จัดเก็บและใช้เมล็ดไม้คุณภาพดีที่เป็นผลผลิตของท้องถิ่น
2. เพื่อรวบรวมแหล่งพันธุกรรมไม้มีค่าสำหรับเป็นฐานในการผลิตเมล็ดไม้พันธุ์ดี
3. เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ในการประกอบอาชีพปลูกสร้างสวนป่า
4. ฟื้นฟูและเพิ่มพื้นที่ป่าด้วยการมีส่วนร่วมของภาครัฐและประชาชนทั่วไป

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แหล่งเมล็ดเป็นพื้นฐานสำคัญในการผลิตเมล็ดไม้คุณภาพเพื่อสร้างความสำเร็จในอาชีพปลูกสร้างสวนป่า แหล่งเมล็ดมีลักษณะแตกต่างกันไปตามแต่ที่มาของแหล่ง การกำหนดแหล่งควรพิจารณาความเหมาะสมว่าแหล่งนั้น ๆ เข้าข่ายเป็นแหล่งที่มีลักษณะดีหรือไม่ อันได้แก่ ลักษณะภายนอกของต้นไม้ดีตามความต้องการ จำนวนต้น และขนาดของแหล่งมากและใหญ่พอประมาณ ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่ง และสถานภาพของแหล่งคือ ต้นไม้มีอายุอยู่ในเกณฑ์ออกดอกผลแล้วและพื้นที่มีความปลอดภัยหรือไม่ถูกรบกวน ซึ่งแหล่งเมล็ดไม่มีทั้งเป็นแบบอนุรักษ์ในถิ่นกำเนิดคือ พื้นที่ป่าธรรมชาติ และการอนุรักษ์นอกถิ่นกำเนิดคือ แหล่งที่รวบรวมพันธุ์ไม้ปลูกขึ้นมาใหม่มีข้อดีคือ เข้าถึงหมู่ไม้ได้สะดวก ทำให้เก็บเมล็ดได้ง่าย และเก็บได้คราวละมาก ๆ เนื่องจากเป็นสวนป่าที่มีการดูแลและจัดการแล้วเป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางอีกด้วย นอกจากนี้ ต้นไม้ในพื้นที่ปลูก ซึ่งเกิดจากการสุ่มและคละเมล็ดอย่างดีจากตัวแทนของแหล่งต่าง ๆ มีโอกาสที่ก่อให้เกิดการผสมข้ามพันธุ์มากกว่า แต่แปลงอนุรักษ์แบบนี้ก็มีข้อเสียคือมีฐานพันธุ์กรรมแคบเนื่องจากการปลูกที่ต้องสุ่มหรือคัดเลือกบางสายพันธุ์เท่านั้น ทำให้ไม่สามารถครอบคลุมสายพันธุ์ทั้งหมดแบบแปลงอนุรักษ์ในถิ่นกำเนิดได้แต่ที่จัดว่าเป็นแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าที่คุณภาพดีที่สุด คือแหล่งที่ได้จากกระบวนการปรับปรุงพันธุ์ โดยเฉพาะเมื่อพัฒนาไปสู่ขั้นที่เรียกว่าสวนผลิตเมล็ดพันธุ์

แหล่งเมล็ดหรือแหล่งที่มาของเมล็ดในความหมายทั่วไปนั้น อาจเป็นเพียงต้นไม้ต้นเดียวที่เก็บเมล็ดมาหรือเป็นต้นไม้หลายต้นขึ้นอยู่รวมกันทั้งในป่าธรรมชาติและสวนป่า หรือเป็นต้นไม้ที่ขึ้นอยู่กระจายกันในลักษณะต่าง ๆ เช่น ต้นไม้ข้างถนน เรือกสวนไร่นา หรือ ในที่สาธารณะ ชุมชนต่าง ๆ ต้นไม้ดังกล่าวนี้ อาจเป็นแหล่งเมล็ดที่ดี และที่ไม่ดี แต่หากได้รับการคัดเลือกตามตัวตฤประสงค์ หรือตามความต้องการหรือได้รับการจัดการบางประการ เพื่อปรับปรุงให้มีคุณภาพดีขึ้นแล้ว บางแหล่งก็อาจถือเป็นแหล่งที่ดีได้ หรือสามารถใช้เป็นแหล่งเมล็ดในเบื้องต้นไปก่อน

ลักษณะแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าที่ดี ควรมีลักษณะดัง ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ลักษณะของแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าที่ดี

การจัดสร้างแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า มี 2 ลักษณะ คือ จัดสร้างจากป่าธรรมชาติหรือสวนป่าที่มีต้นไม้อยู่เดิม และ จัดสร้างโดยเริ่มต้นปลูกใหม่ทั้งหมด สำหรับการจัดสร้างจากป่าธรรมชาติหรือสวนป่าที่มีต้นไม้อยู่เดิม มีข้อดีคือ ใช้ได้ทันทีเมื่อมีความต้องการเมล็ดในกรณีเร่งด่วน ไม่ต้องรอต้นไม้เติบโต แต่ข้อเสียคือ เป็นแหล่งที่มีคุณภาพปานกลาง หรือแม้ว่าบางแหล่งหมู่ไม่มีลักษณะดี แต่ก็ยังไม่ได้รับการทดสอบ การจัดสร้างแหล่งเมล็ดในลักษณะนี้เป็นได้ทั้ง 5 ประเภท คือ แหล่งเมล็ดตรวจพิสูจน์ แหล่งเมล็ดคัดเลือก แหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ แหล่งเมล็ดพิสูจน์ถิ่นกำเนิดและ สวนผลิตเมล็ดพันธุ์

ซึ่งการจัดสร้างโดยเริ่มต้นปลูกใหม่ทั้งหมดมีข้อดีคือ ได้แหล่งเมล็ดมีคุณภาพดีกว่า และได้รับการทดสอบในระดับหนึ่งแล้ว แต่ก็มีข้อเสียคือ ไม่อาจตอบสนองความต้องการเมล็ดได้อย่างรวดเร็ว ต้องมีการวางแผนการผลิตเมล็ดไว้ล่วงหน้า และประการสำคัญคือ มีค่าใช้จ่ายในการจัดสร้างและดูแลรักษามาก แหล่งเมล็ดในลักษณะนี้ได้แก่ แหล่งเมล็ดพิสูจน์ถิ่นกำเนิดและ สวนผลิตเมล็ดพันธุ์ สำหรับการจัดสร้างสวนผลิตเมล็ดพันธุ์ จะมีความยุ่งยากและซับซ้อนที่สุด

หมู่ไม้ที่ได้ดำเนินการคัดเลือกให้เป็นแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า ไม่ว่าจะเป็นแหล่งผลิตเมล็ดประเภทใด จำเป็นต้องได้รับการจัดการ การบำรุง ดูแลรักษา เพื่อ

1. ทำให้ปริมาณผลผลิตเมล็ดเพิ่มขึ้น
2. ทำให้สามารถเข้าถึงแหล่งเมล็ดได้สะดวก
3. ทำให้เมล็ดมีคุณภาพดีขึ้น
4. ทำให้สะดวกและประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บเมล็ด
5. ทำให้แหล่งเมล็ดมีความปลอดภัย ทั้งจากไฟและการลักลอบตัด หรือการบุกรุกพื้นที่
6. ป้องกันการผสมเกสรกับต้นไม้ที่ไม่ต้องการ

จากการรายงานการเติบโตของแปลงทดสอบถิ่นกำเนิดไม้สักนานาชาติของไพรซ์ (2544) พบว่าหมู่ไม้ที่ปลูกจากเมล็ดที่เก็บจากแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ไม่มีรูปทรงและการเติบโตดีกว่าหมู่ไม้ที่เก็บเมล็ดมาจาก แหล่งอื่น ๆ และสุวรรณและวัฒนชัย (2547) รายงานว่าผลสักที่เก็บจากแหล่งเมล็ดชั้นคุณภาพดีที่สุดที่เรียกว่า สวนผลิตเมล็ดพันธุ์ มีความมีชีวิตและจำนวนเมล็ดต่อผลมากกว่าผลสักจากแหล่งทั่วไปที่เป็นป่าธรรมชาติ และเมื่อเพาะเป็นกล้าไม้ก็พบว่า กล้าไม้อายุ 3 เดือนจากสวนผลิตเมล็ดพันธุ์ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางที่คอรากมากกว่ากล้าไม้จากป่าธรรมชาติ และสวนสักที่ปลูกโดยใช้เมล็ดที่เก็บจากแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ มีการเติบโตและรูปทรงที่ดีกว่าที่เก็บจากแหล่งอื่นๆ รวมทั้งเมล็ดที่ได้จากแหล่งและพันธุ์ที่ดีหรือเหมาะสมกับพื้นที่ปลูกนั้นจะให้ผลผลิตที่ดีกว่า เช่น ไม้สักที่ผ่านการปรับปรุงพันธุ์ จะมีการเติบโตสูงกว่าและมีลักษณะรูปทรงลำต้นเปลาตรงกว่าที่ไม่ได้ผ่านการปรับปรุงพันธุ์ ซึ่งกล่าวได้ว่า การเลือกแหล่งเมล็ดและพันธุ์เพื่อเก็บเมล็ดมาใช้มีความสำคัญ ดังนั้นการจัดการแหล่งเมล็ดเพื่อให้ผลิตเมล็ดไม้คุณภาพดีเพื่อเพิ่มผลผลิตการปลูกสวนป่าจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

การพัฒนาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าในประเทศไทยเริ่มต้นที่หน่วยงานภาครัฐทั้งแบบอนุรักษ์ในถิ่นกำเนิดและนอกถิ่นกำเนิดแต่แหล่งเมล็ดที่มีอยู่ ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทั้งในแง่ของปริมาณเมล็ดที่ผลิตได้โดยรวม จำนวนแหล่งเมล็ดคุณภาพดีและความหลากหลายของชนิดไม้ ซึ่งการพัฒนาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจทางด้านเมล็ดไม้ มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปรับปรุงพันธุ์ไม้ป่าและการอนุรักษ์พันธุ์ไม้ป่าด้วย

ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย

การสร้างแหล่งเมล็ดไม้มีค่าในชุมชน มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลชุมชน ดำเนินการสำรวจและคัดเลือกพื้นที่ชุมชนที่มีพื้นที่ป่า จำนวน 10 ชุมชน ได้แก่ ภาคเหนือ 3 ชุมชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 ชุมชน ภาคกลาง 2 ชุมชน และภาคใต้ 2 ชุมชน
2. จัดทำเอกสารสำหรับงานปฏิบัติงานในการลงพื้นที่
 - ทำแบบฟอร์มการสำรวจเบื้องต้นแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า (ภาคผนวกที่ 1)
 - ทำแบบฟอร์มทะเบียนประวัติแม่ไม้ (ภาคผนวกที่ 2)
3. สอบถามชนิดไม้ที่ต้องการของชุมชนแบบเฉพาะเจาะจงจากคณะกรรมการป่าชุมชน ซึ่งเป็นผู้ดูแลและบริหารจัดการพื้นที่ป่าในชุมชน
4. ทำการสำรวจแหล่งเมล็ดไม้มีค่าที่ปรากฏในพื้นที่ เลือกชนิดไม้มีค่าตามความต้องการของชุมชน และทำการคัดเลือกแม่ไม้สำหรับเป็นแหล่งเก็บเมล็ดไม้
5. ดำเนินการพัฒนาแหล่งเมล็ดไม้ตามศักยภาพของพื้นที่ โดยการจัดสร้างแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ มี 2 ลักษณะ คือ จัดสร้างจากป่าธรรมชาติหรือป่าปลูกที่มีต้นไม้อยู่เดิม และจัดสร้างโดยเริ่มต้นปลูกใหม่ทั้งหมด เมื่อได้ชนิดไม้ที่ต้องการแล้วดำเนินการดังนี้
 - คัดเลือกหมู่ไม้ที่มีอายุมากพอที่จะผลิตเมล็ด ในพื้นที่ป่าธรรมชาติต้องเลือกหมู่ไม้ที่มีชนิดไม้ที่ต้องการกระจายอยู่ปานกลางหรือมาก ส่วนแม่ไม้ต้องมีรูปทรงดี มีเรือนยอดเด่นในหมู่ไม้นั้นมีสุขภาพแข็งแรง มีร่องรอยการถูกทำลายโดยโรคและแมลงน้อยหรือไม่มี ควรหลีกเลี่ยงต้นที่ขึ้นอยู่โดดเดี่ยว ทำเครื่องหมายที่แม่ไม้ด้วยการติดเบอร์
 - การทำประวัติแม่ไม้ ซึ่งเป็นการบันทึกลักษณะของแม่ไม้ ได้แก่ ความสูง ความโต รูปทรง และผลผลิตเมล็ด รวมทั้งบันทึกพิกัดตำแหน่งของแม่ไม้
 - การติดป้ายพื้นที่และทำแนวเขตของแหล่ง เพื่อให้สังเกตได้ง่าย สะดวกในการเข้าเก็บเมล็ดไม้และการดูแลรักษา
 - ดูแลรักษาพื้นที่และบริเวณรอบต้นแม่ไม้อย่างสม่ำเสมอ โดยการทำความสะอาดพื้นที่ สำหรับต้นไม้ที่มีอายุมากและเติบโตมาแล้วให้ทำการเปิดพื้นที่เรือนยอดแม่ไม้หรือเปิดพื้นที่รอบแม่ไม้และใส่ปุ๋ยแม่ไม้เพื่อให้ได้ผลผลิตเมล็ดเพิ่มมากขึ้น
6. จัดทำคู่มือ สำหรับให้ชุมชนนำไปใช้ในการดูแลรักษาแหล่งแม่ไม้และแม่ไม้ รวมทั้งใช้ในการเผยแพร่และขยายผลต่อในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

1. รวบรวมข้อมูลชุมชน

ดำเนินการสำรวจและคัดเลือกพื้นที่ชุมชนที่มีพื้นที่ป่า จำนวน 10 ชุมชน ได้แก่

1.1 ภาคเหนือ จำนวน 3 ชุมชน คือ

1) ชุมชนบ้านขุนแหง หมู่ที่ 7 ต.ปงเตา อ.งาว จ.ลำปาง

ข้อมูลพื้นฐาน

ที่ตั้ง หมู่ที่ 7 ต.ปงเตา อ.งาว จ.ลำปาง (ภาพที่ 2)

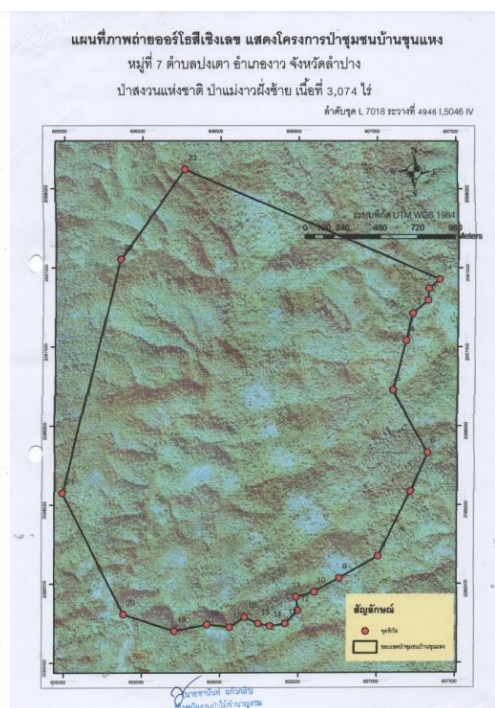
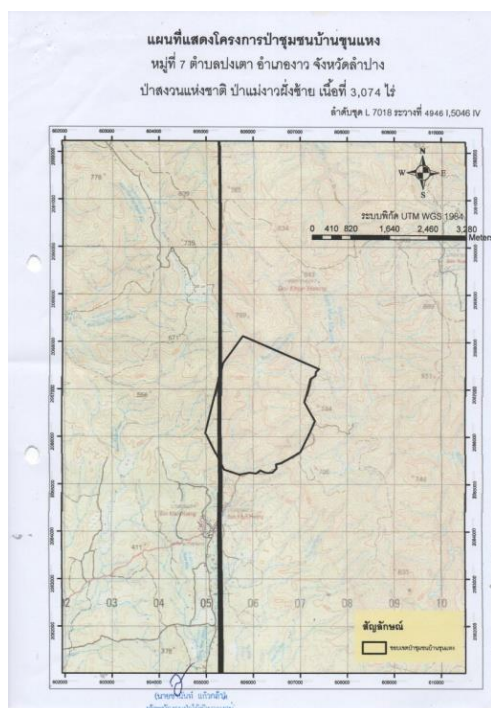
เนื้อที่ 3,074 ไร่

พื้นที่และลักษณะ พื้นที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่เงาฝั่งซ้าย

พืชพรรณ พันธุ์ไม้สำคัญ เช่น สัก เต็ง รัง ไม้ยาง ไม้พันธุ์อื่นๆ

ประชากรประกอบอาชีพหลักคือทำไร่ข้าว ข้าวโพด อาชีพเสริมคือทำหัตถกรรม หาชองป่า
รับจ้างทั่วไป

มีการจัดตั้งป่าชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2558

ภาพที่ 2 แผนที่ป่าชุมชนบ้านขุนแหง อ.งาว จ.ลำปาง

2) ชุมชนบ้านขอใต้ หมู่ที่ 4 ต.บ้านขอ อ.เมืองปาน จ.ลำปาง

ข้อมูลพื้นฐาน

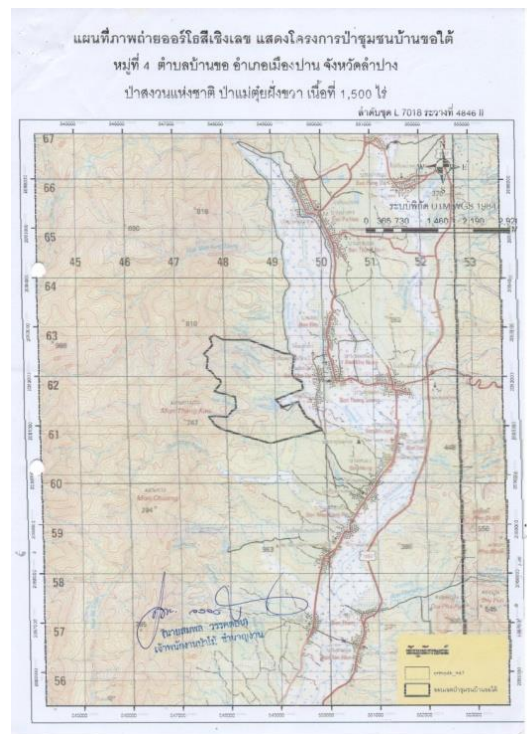
ที่ตั้ง หมู่ที่ 4 ต.บ้านขอ อ.เมืองปาน จ.ลำปาง (ภาพที่ 3)

เนื้อที่ 1,500 ไร่

พื้นที่และลักษณะ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ต๋อยฝั่งขวา สภาพเป็นป่าเบญจพรรณ ส่วนใหญ่ เป็น
ป่าไม้ และภูเขาสูง

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้าง

เริ่มทำโครงการป่าชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 มีกิจกรรมการจัดทำแนวกันไฟในพื้นที่ป่าชุมชน

ภาพที่ 3 แผนที่ป่าชุมชนบ้านขอใต้ อ.เมืองปาน จ.ลำปาง

3) ชุมชนป่าซางดอยแก้ว หมู่ที่ 16 ต.ป่าซาง อ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย

ข้อมูลพื้นฐาน

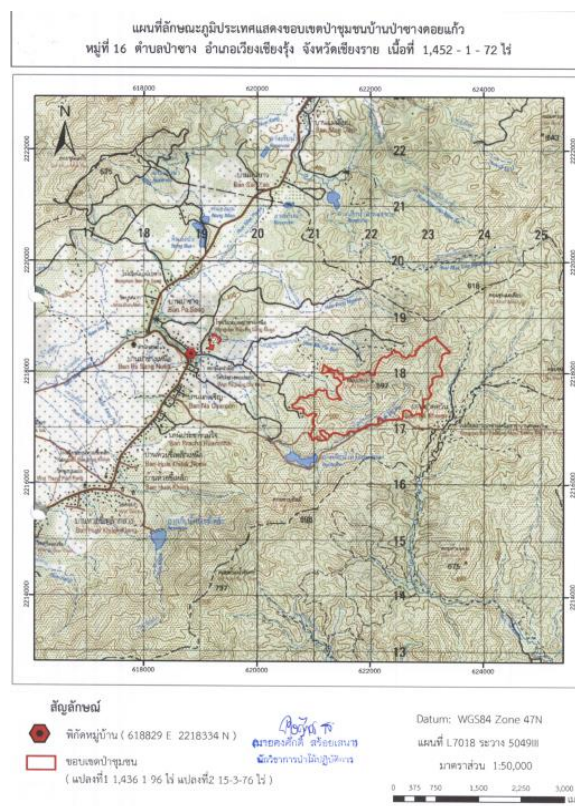
ที่ตั้ง หมู่ที่ 16 ต.ป่าซาง อ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย (ภาพที่ 4)

เนื้อที่ 1,452-1-72 ไร่

พื้นที่และลักษณะ เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ป่าห้วยสักและป่าแม่กกฝั่งขวา เป็นที่เนินเขาสูง มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา ทำการเลี้ยงสัตว์ ประมง สวนผลไม้ และรับจ้างทั่วไป

มีการจัดตั้งป่าชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ได้รับความร่วมมือจากกองทัพไทยในการปฏิบัติการกำจัดไฟป่าในพื้นที่

ภาพที่ 4 แผนที่ป่าชุมชนป่าซางดอยแก้ว อ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย

1.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 3 ชุมชน คือ

- 1) ชุมชนบ้านหนองเต็ง หมู่ที่ 6 ต.หัวถนน อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์

ข้อมูลพื้นฐาน

ที่ตั้ง หมู่ 6 ต.หัวถนน อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ (ภาพที่ 5)

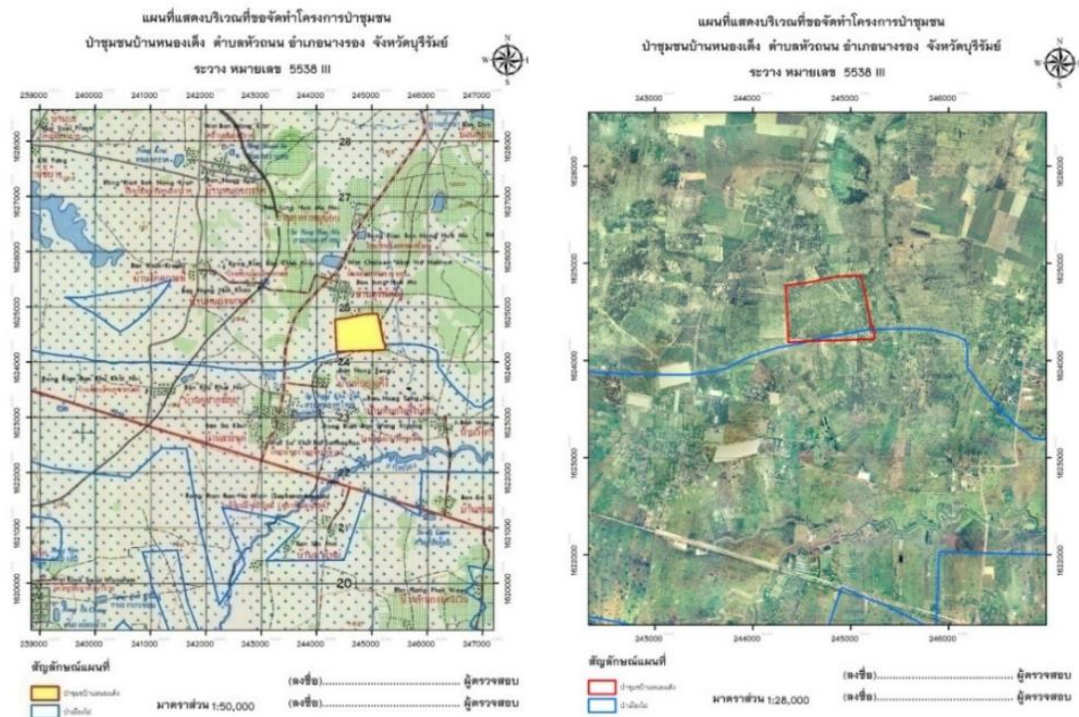
เนื้อที่ 324 ไร่ 1 งาน 2 ตารางวา

พื้นที่และลักษณะ อยู่ในป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเมืองไผ่ เป็นป่าเต็งรัง เป็นที่ราบ ลักษณะดินเป็น
ลูกรังปนทราย

พืชพรรณ ต้นไม้พอกับเมล็ดได้ประดู่ กระบก มะค่าโมง สะเดา

สภาพทางเศรษฐกิจ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยง
สัตว์นอกจากนี้แล้วจะประกอบอาชีพรับจ้าง รับราชการ ธุรกิจ ร้านค้าขนาดเล็ก

มีการจัดตั้งป่าชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 มีการจัดกิจกรรมสำรวจความอุดมสมบูรณ์ของป่าชุมชน
มีการให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆในชุมชน

ภาพที่ 5 แผนที่ชุมชนบ้านหนองเต็ง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์

2) ชุมชนบ้านนาโพธิ์ หมู่ที่ 7 ต.นาจั่ว อ.เขาสวนกวาง จ.ขอนแก่น

ข้อมูลพื้นฐาน

ที่ตั้ง หมู่ที่ 7 ต.นาจั่ว อ.เขาสวนกวาง จ.ขอนแก่น (ภาพที่ 6)

เนื้อที่ 863 ไร่ 2 งาน 13 ตารางวา

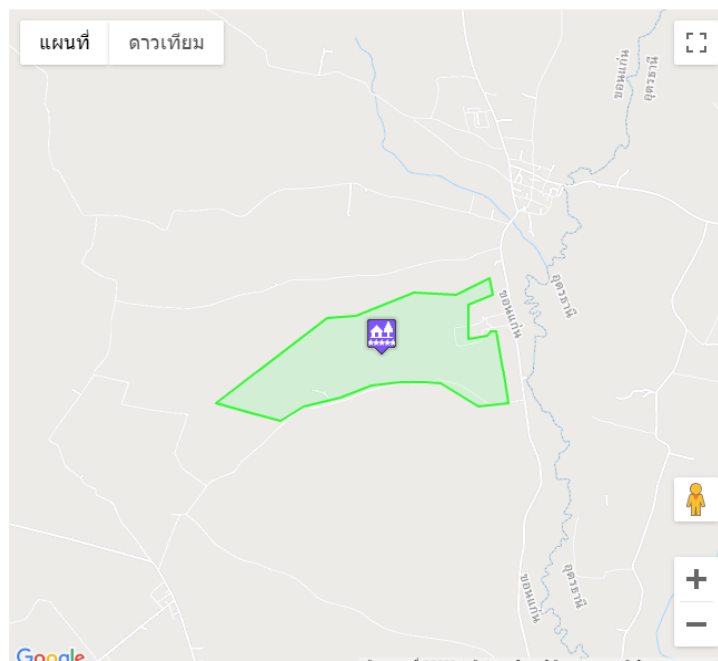
พื้นที่และลักษณะ เป็นป่าเต็งรัง 70 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ ดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย

พืชพรรณ ไม้ประดู่ แดง เต็ง เหียง

เริ่มจัดตั้งป่าชุมชนเมื่อปี พ.ศ.2551

สภาพเศรษฐกิจ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำไร่และปลูกพืชผักเศรษฐกิจ เช่น อ้อย ข้าว มันสำปะหลัง

ได้รับการสนับสนุนจาก กฟผ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 7 ขอนแก่น ในการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรมจากการเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชุมชน ให้เป็นป่าชุมชนที่อุดมสมบูรณ์

ภาพที่ 6 แผนที่ชุมชนบ้านนาโพธิ์ อ.เขาสวนกวาง จ.ขอนแก่น

3) ชุมชนบ้านหนองทิดสอน หมู่ที่ 5 ต.นาเชือก อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม

ข้อมูลพื้นฐาน

ที่ตั้ง หมู่ 5 ต.นาเชือก อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม (ภาพที่ 7)

เนื้อที่ 1,406 ไร่

พื้นที่และลักษณะ เป็นพื้นที่ราบสูงมีที่ราบลุ่มสลับกันไป พื้นดินเป็นดินปนทราย เป็นพื้นที่
สาธารณะประโยชน์มีสภาพป่าเป็นป่าเต็งรัง

พืชพรรณ ยางเหียง แดง เต็ง ค้ำรอก และยางพลวง

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนา ทำไร่ และทำงานรับจ้างในต่างจังหวัด

มีการจัดตั้งป่าชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2558 เนื่องจากป่าสาธารณะประโยชน์เกิดการเสื่อมโทรมจาก
การเข้าใช้ประโยชน์ จึงมีการจัดกิจกรรมปลูกป่าขึ้นในปี พ.ศ. 2559 เพื่อเป็นการฟื้นฟูสภาพป่า
โดยให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม และได้การสนับสนุนจากสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 7 จ.
ขอนแก่น ให้การสนับสนุนอุปกรณ์ดับไฟป่า และติดตามให้คำแนะนำ

ภาพที่ 7 แผนที่ชุมชนบ้านหนองทิดสอน อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม

1.3 ภาคกลาง จำนวน 2 ชุมชน คือ

1) ชุมชนบ้านนาอีสาน หมู่ที่ 16 ต.ท่ากระดาน อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา

ข้อมูลพื้นฐาน

ที่ตั้ง ต.ท่ากระดาน อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา (ภาพที่ 8)

เนื้อที่ ป่าชุมชนที่ขึ้นทะเบียน กับกรมป่าไม้ 23 - 2 - 57 ไร่

พื้นที่ ชุมชนอยู่ใกล้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอ่างฤๅไน และแปลง FPT

ประชากร ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก อาชีพรอง เป็น รับจ้างทั่วไป เลี้ยงสัตว์ เพาะกล้าไม้ป่าจำหน่าย เป็นอาชีพเสริม

ชุมชนมีการจัดกิจกรรมปลูกป่าในช่วงเดือนสิงหาคมเพื่อเป็นการระลึกถึงวันแม่ และพระคุณของแม่ โดยทางชุมชนจะระลึกถึงพระคุณแม่ทั้ง 4 แม่ ได้แก่ แม่ธรณี แม่คงคา แม่โพสพ และแม่ของลูกทุกคน เริ่มจากแม่ธรณี เราจะไม่ทำลายแม่ธรณี ด้วยการรักษาป่า รักษาหน้าดิน ไม่ใส่สารพิษ เพื่อที่ว่าเวลาฝนตกน้ำจะชะล้างแต่อินทรีย์วัตถุที่มีคุณค่า จากป่าไปสู่แหล่งน้ำหรือแม่คงคา ซึ่งมีธนาคารปลา หรือแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลา ระยะทาง 8 กิโลเมตร ในเขตอนุรักษ์นั้นห้ามจับปลาเด็ดขาด แต่หากมีการขยายพันธุ์เป็นจำนวนมากออกไปนอกเขตอนุรักษ์ อนุญาตให้จับกินได้อย่างอิสระ ทั้งนี้ น้ำที่ไหลไปก็จะไหลสู่นาข้าวหรือแม่โพสพ แม่ก็จะได้อินทรีย์วัตถุไปหล่อเลี้ยงรวงข้าว สุดท้ายก็จะไปเป็นอาหารให้แม่ของทุกคน ดังนั้น ในเดือนสิงหาคมของทุกปี จะมีการร่วมกันปลูกป่าเสริม โดยให้สมาชิกที่มีลูกเกิดใหม่ 1 คน ต้องร่วมกันปลูกต้นไม้ครอบครัวละ 20 ต้น พร้อมดูแลรักษา อย่างต่อเนื่อง โดยจะจัดสรรเงินให้รายละ 500 บาท เพื่อเป็นเงินทุนขวัญถุงและเป็นการปลูกต้นไม้ในใจคนอีกด้วย

ภาพที่ 8 แผนที่ชุมชนบ้านนาอิสานและชุมชนบ้านนายาว อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา

2) ชุมชนบ้านพุเตย-พุดาด หมู่ที่ 8, 11 ต.ท่าเสา อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี

ข้อมูลพื้นฐาน

ที่ตั้ง หมู่ที่ 8, 11 ต.ท่าเสา อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี (ภาพที่ 9)

เนื้อที่ 410 ไร่ 1 งาน 54 ตารางวา

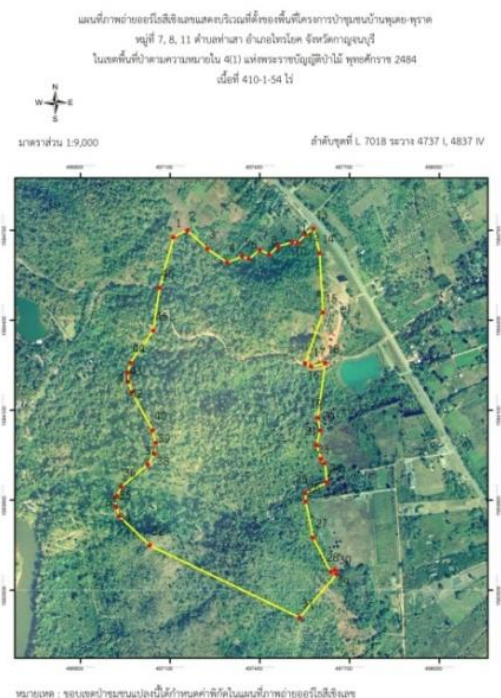
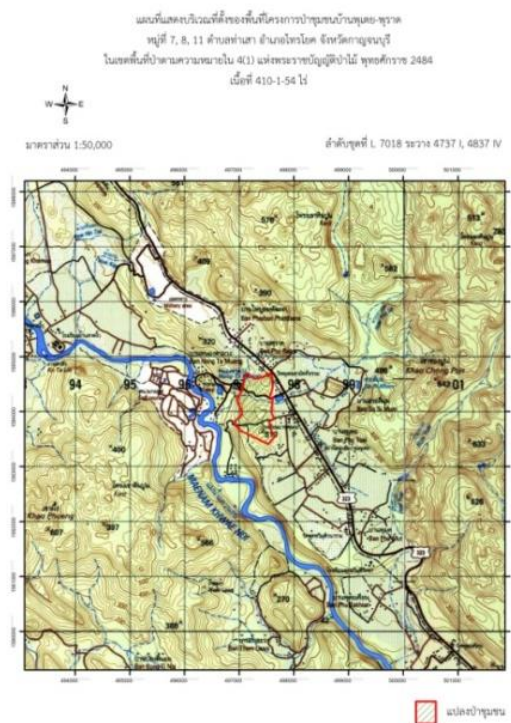
พื้นที่และลักษณะ เป็นป่าพุ ป่าเต็งรัง และป่าเบญจพรรณ

พืชพรรณ แดง ประดู่ ขานาง ตะเคียนทอง

มีการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในด้านการเก็บหาของป่า เช่น สมุนไพร เห็ด ผลไม้จากป่า

มีการจัดตั้งป่าชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 มีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์พันธุ์พืชให้มีความสมดุลในระบบนิเวศ

สภาพเศรษฐกิจ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนผลไม้ ไม้ดอก ไม้ประดับ มีไม้ซึ่งใช้ในการจักสานเพื่อการจำหน่ายเป็นรายได้เสริม มีการเลี้ยงสัตว์ เช่น โคเนื้อ

ภาพที่ 9 แผนที่ชุมชนบ้านพุเตย-พุดาด อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี

1.4 ภาคใต้ จำนวน 2 ชุมชน คือ

- 1) ชุมชนบ้านนิคม หมู่ที่ 7 ตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตภูมิ จ.สงขลา

ข้อมูลพื้นฐาน

ที่ตั้ง หมู่ที่ 7 ต.ท่าชะมวง อ.รัตภูมิ จ.สงขลา (ภาพที่ 10)

เนื้อที่ 546 ไร่ 2 งาน 45 ตารางวา

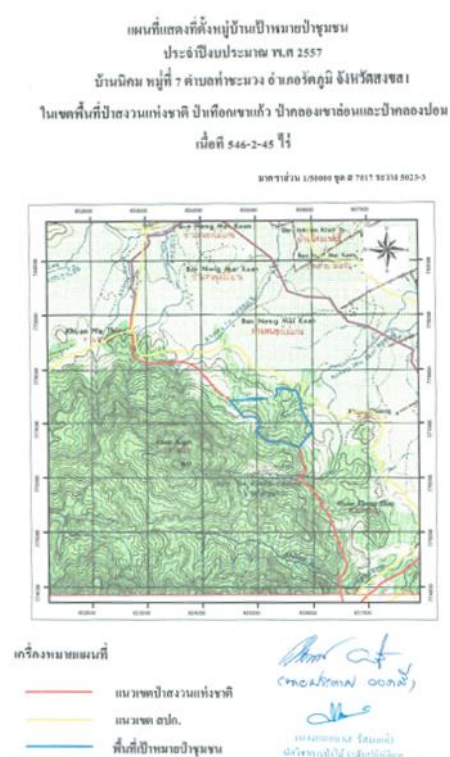
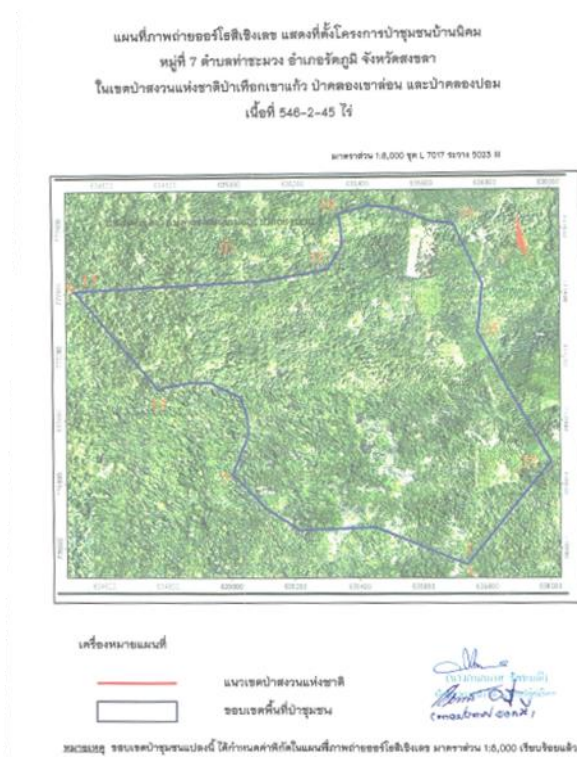
พื้นที่และลักษณะ เป็นป่าดิบชื้น ค่อนข้างสมบูรณ์ ป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาแก้ว ป่าคลองเขาล่อนและป่าคลองปอม ดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย

พืชพรรณ ต้นไม้ที่มีการเก็บเมล็ดเพื่อการเพาะ ได้แก่ พะยอม หลุมพอ ยางนา และตะเคียนทอง

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเช่น ทำสวนยางพารา และสวนผลไม้ มีการค้าขายและเก็บของป่าเป็นอาชีพเสริม

เริ่มจัดตั้งป่าชุมชน ปี พ.ศ. 2544 และได้ขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชน ปี พ.ศ. 2551

มีการใช้ประโยชน์ทางด้านสมุนไพร

ภาพที่ 10 แผนที่ชุมชนบ้านนิคม อ.รัตภูมิ จ.สงขลา

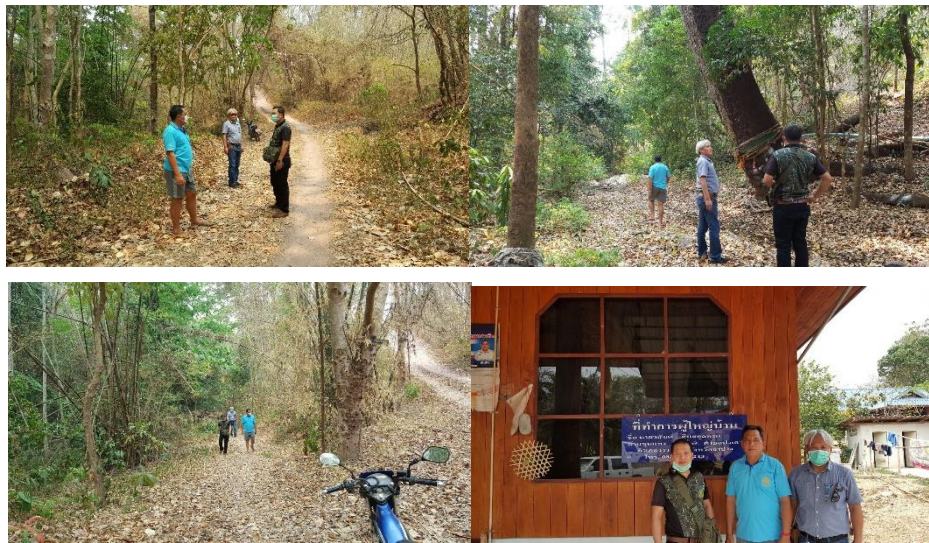
2. ผลการดำเนินงานตามกิจกรรม

2.1 ภาคเหนือ จำนวน 3 ชุมชน คือ

1) ชุมชนบ้านนิคม หมู่ที่ 7 ต.ปงเตา อ.งาว จ.ลำปาง

กิจกรรมการสอบถามชนิดไม้ที่ชุมชน สำรวจแม่ไม้ จัดทำประวัติแม่ไม้ (ภาคผนวก 3) และติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่า

ในชุมชนบ้านขุนแหง อ.งาว จ.ลำปาง แสดงตามภาพที่ 12-16

ภาพที่ 12 การสำรวจป่าชุมชนบ้านขุนแหง อ.งาว จ.ลำปาง

ภาพที่ 13 การสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านขุนแหง อ.งาว จ.ลำปาง

ภาพที่ 14 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนบ้านขุนแหง อ.งาว จ.ลำปาง

ภาพที่ 15 ติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านขุนแหง อ.งาว จ.ลำปาง

ภาพที่ 16 การดูแลรักษาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านขุนแหง อ.งาว จ.ลำปาง

2) ชุมชนบ้านขอใต้ หมู่ที่ 4 ต.บ้านขอ อ.เมืองปาน จ.ลำปาง

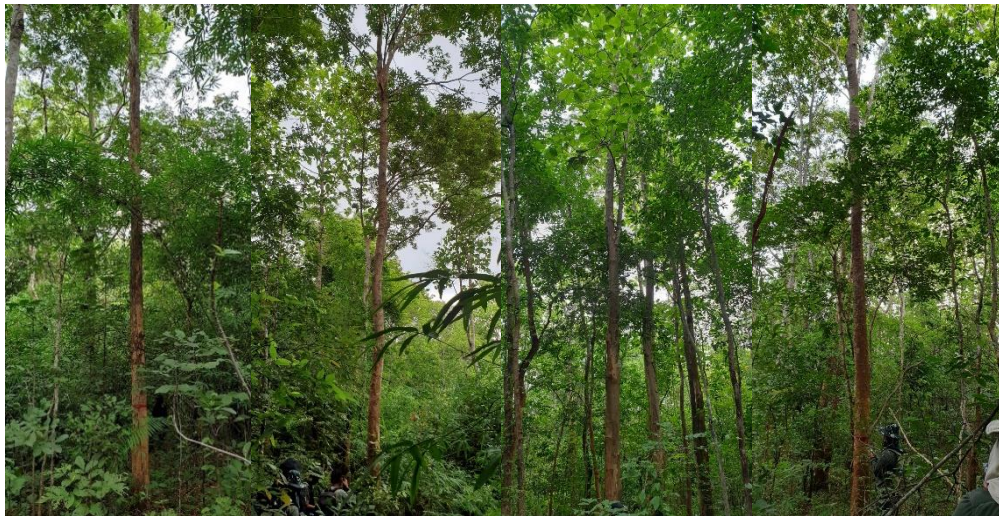
กิจกรรมการสอบถามชนิดไม้ที่ชุมชน สำรวจแม่ไม้ และติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในชุมชนบ้านขอใต้ อ.เมืองปาน จ.ลำปาง แสดงตามภาพที่ 17-21

ภาพที่ 17 การสำรวจป่าชุมชนบ้านขอใต้ อ.เมืองปาน จ.ลำปาง

ภาพที่ 18 การสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านขอใต้ อ.เมืองปาน จ.ลำปาง

ภาพที่ 19 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนบ้านขอใต้ อ.เมืองปาน จ.ลำปาง

ภาพที่ 20 ติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านขอใต้ อ.เมืองปาน จ.ลำปาง

ภาพที่ 21 การดูแลรักษาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านขอใต้ อ.เมืองปาน จ.ลำปาง

3) ชุมชนป่าซางดอยแก้ว หมู่ที่ 16 ต.ป่าซาง อ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย

กิจกรรมการสอบถามชนิดไม้ที่ชุมชน สำรวจแม่ไม้ และตัดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในชุมชนป่าซางดอยแก้ว อ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย แสดงตามภาพที่ 22-25

ภาพที่ 22 การสัมภาษณ์คนในชุมชนป่าซางดอยแก้ว อ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย

ภาพที่ 23 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนป่าซางดอยแก้ว อ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย

ภาพที่ 24 ติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนป่าซางดอยแก้ว อ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย

ภาพที่ 25 การดูแลรักษาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนป่าซางดอยแก้ว อ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย

2.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 3 ชุมชน คือ

1) ชุมชนบ้านหนองเต็ง หมู่ที่ 6 ต.หัวถนน อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์

กิจกรรมการสอบถามชนิดไม้ที่ชุมชน สำรวจแม่ไม้ และติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในชุมชนบ้านหนองเต็ง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ แสดงตามภาพที่ 26-28

ภาพที่ 26 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนบ้านหนองเต็ง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์

ภาพที่ 27 ติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านหนองเต็ง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์

ภาพที่ 28 การดูแลรักษาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านหนองเต็ง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์

2) ชุมชนบ้านนาโพธิ์ หมู่ที่ 7 ต.นาजू อ.เขาสวนกวาง จ.ขอนแก่น

กิจกรรมการสอบถามชนิดไม้ที่ชุมชน สำรวจแม่ไม้ และติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในชุมชนบ้านนาโพธิ์ อ.เขาสวนกวาง จ.ขอนแก่น แสดงตามภาพที่ 29-31

ภาพที่ 29 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนบ้านนาโพธิ์ อ.เขาสวนกวาง จ.ขอนแก่น

ภาพที่ 30 ติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านนาโพธิ์ อ.เขาสวนกวาง จ.ขอนแก่น

ภาพที่ 31 การดูแลรักษาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านนาโพธิ์ อ.เขาสวนกวาง จ.ขอนแก่น

3) ชุมชนบ้านหนองทิดสอน หมู่ที่ 5 ต.นาเชือก อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม

กิจกรรมการสอบถามชนิดไม้ที่ชุมชน สำรวจแม่ไม้ และตัดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าใน
ชุมชนบ้านหนองทิดสอน อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม แสดงตามภาพที่ 32-36

ภาพที่ 32 การสำรวจป่าชุมชนบ้านหนองทิดสอน อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม

ภาพที่ 33 การสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านหนองทิดสอน อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม

ภาพที่ 34 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนบ้านหนองทิดสอน อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม

ภาพที่ 35 ตัดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านหนองทิดสอน อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม

ภาพที่ 36 การดูแลรักษาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนหนองทิดสอน อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม

2.3 ภาคกลาง จำนวน 2 ชุมชน คือ

1) ชุมชนบ้านนาอีสาน หมู่ที่ 16 ต.ท่ากระดาน อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา

กิจกรรมการสอบถามชนิดไม้ที่ชุมชน สำรวจแม่ไม้ และติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในชุมชนบ้านนาอีสานและชุมชนบ้านนายาว อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา แสดงตามภาพที่ 37-41

ภาพที่ 37 การสำรวจป่าชุมชนบ้านนาอีสานและชุมชนบ้านนายาว อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา

ภาพที่ 38 การสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านนาอีสานและชุมชนบ้านนายาว อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา

ภาพที่ 39 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนบ้านนาอีสานและชุมชนบ้านนายาว อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา

ภาพที่ 40 ติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านนาอีสานและบ้านนายาว อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา

ภาพที่ 41 การดูแลรักษาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านนาอีสานและบ้านนายาว อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา

2) ชุมชนบ้านพุเตย-พูราด หมู่ที่ 8, 11 ต.ท่าเสา อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี

กิจกรรมการสอบถามชนิดไม้ที่ชุมชน สำรวจแม่ไม้ และติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าใน
ชุมชนบ้านพุเตย-พูราด อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี แสดงตามภาพที่ 42-45

ภาพที่ 42 การสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านพุเตย-พูราด อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี

ภาพที่ 43 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนบ้านพุเตย-พูราด อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี

ภาพที่ 44 ติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านพุเตย-พราด อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี

ภาพที่ 45 การดูแลรักษาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านพุเตย-พราด อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี

2.4 ภาคใต้ จำนวน 2 ชุมชน คือ

1) ชุมชนบ้านนิคม หมู่ที่ 7 ตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตนบุรี จ.สงขลา

กิจกรรมการสอบถามชนิดไม้ที่ชุมชนสำรวจแม่ไม้ และติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในชุมชนบ้านนิคม อ.รัตนบุรี จ.สงขลา แสดงตามภาพที่ 46-49

ภาพที่ 46 การสำรวจป่าชุมชนบ้านนิคม อ.รัตนบุรี จ.สงขลา

ภาพที่ 47 การสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านนิคม อ.รัตนบุรี จ.สงขลา

ภาพที่ 48 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนบ้านนิคม อ.รัตนภูมิ จ.สงขลา

ภาพที่ 49 ติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านนิคม อ.รัตนภูมิ จ.สงขลา

2) ชุมชนบ้านทุ่งใหญ่ หมู่ที่ 8 ต.นาทอน อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล

กิจกรรมการสอบถามชนิดไม้ที่ชุมชน สำรวจแม่ไม้ และติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในชุมชนบ้านทุ่งใหญ่ อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล แสดงตามภาพที่ 50-53

ภาพที่ 50 การสำรวจป่าชุมชนบ้านทุ่งใหญ่ อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล

ภาพที่ 51 การสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านทุ่งใหญ่ อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล

ภาพที่ 52 การสำรวจแม่ไม้ในชุมชนบ้านทุ่งใหญ่ อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล

ภาพที่ 53 ติดป้ายแสดงแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าในป่าชุมชนบ้านทุ่งใหญ่ อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล

3. ข้อมูลจากการสำรวจ

จากการสำรวจพื้นที่ได้ข้อมูลพื้นฐานของแต่ละชุมชน ปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลจากการสำรวจของ 10 ชุมชน

ชื่อชุมชน	ที่อยู่ชุมชน	ขนาดพื้นที่			พิกัดพื้นที่	
		ไร่	งาน	ตารางวา	e	n
ภาคเหนือ						
ชุมชนบ้านขุนแหง	หมู่ที่ 7 ตำบลปงเตา อำเภอเงาขาว จังหวัดลำปาง	3,074	-	-	607395	2087427
ชุมชนบ้านขอใต้	หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านขอ อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง	1,500	-	-	549159	2061440
ชุมชนบ้านป่าซางดอยแก้ว	หมู่ที่ 16 ตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย	1,452	1	72	621008	2216846
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ						
ชุมชนบ้านหนองเต็ง	หมู่ที่ 6 ตำบลหัวถนน อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์	400	-	-	244376	1624605
ชุมชนบ้านนาโพธิ์	หมู่ที่ 7 ตำบลนาจิ้ว อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น	863	-	-	264772	1870923
ชุมชนบ้านหนองทิดสอน	หมู่ที่ 4 ตำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม	1,406	-	-	291595	1743065
ภาคกลาง						
ชุมชนบ้านนาอิสาน และบ้านนายาว	หมู่ที่ 15 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัด ฉะเชิงเทรา	4,198	1	-	808594	1499139
ชุมชนบ้านพุเตย-พุราด	หมู่ที่ 7,8,11 ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี	410	-	54	497447	1583826
ภาคใต้						
ชุมชนบ้านนิคม	หมู่ที่ 7 ตำบลชะมวง อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา	546	2	45	634372	777490
ชุมชนบ้านทุ่งใหญ่	หมู่ที่ 8 ตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล	135	1	95	585605	771546

จากการสอบถามความต้องการชนิดไม้และการสำรวจชนิดไม้ที่เหมาะสมต่อการเป็นแหล่งผลิตเมล็ดของ 10 ชุมชน ปรากฏตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ชนิดไม้ที่ชุมชนต้องการและชนิดไม้ที่มีความเหมาะสมต่อการจัดสร้างเป็นแหล่งผลิตเมล็ด

ชุมชน	ชนิดที่ชุมชนต้องการ	ชนิดไม้ที่เหมาะสมเป็นแหล่งเมล็ด (จำนวนต้น)	จำนวน แม่ไม้
ภาคเหนือ			
ชุมชนบ้านขุนแหง	ประดู่ มะค่าโมง สัก แดง และชิงชัน	ประดู่ป่า (15) สัก (14) ชิงชัน (6) มะค่าโมง (5) แดง (3) และกระพี้เขาคาย (2)	6 ชนิด 45 แม่ไม้
ชุมชนบ้านขอดี	ประดู่ มะค่าโมง สัก กระพี้เขาคาย และ แดง	แดง (17) สัก (14) ประดู่ป่า (10) มะค่าโมง (9) กระพี้เขาคาย (5) กระบก (1) และชิงชัน (1)	7 ชนิด 57 แม่ไม้
ชุมชนป่าซางดอยแก้ว	ประดู่ มะค่าโมง สัก สมอพิเภก และกระบก	ประดู่ป่า (6) กระพี้เขาคาย (6) และ ชิงชัน (1)	3 ชนิด 13 แม่ไม้
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ			
ชุมชนบ้านหนองเต็ง	ประดู่ แดง มะค่าโมง สะเดา และนางดำ	ประดู่ป่า (5) มะค่าแต้ (5) สะเดา (3) แดง (3) นางดำ (1) ศรีนนไชย (1) และไข่น้ำ (1)	7 ชนิด 19 แม่ไม้
ชุมชนบ้านนาโพธิ์	ประดู่ แดง ยางนา ชิงชัน และพะยุง	เต็ง (8) แดง (7) ยางเหียง (4) ยางพลวง (3) ประดู่ป่า (2) ยางนา (1) และมะม่วงป่า (1)	7 ชนิด 26 แม่ไม้
ชุมชนบ้านหนองทิดสอน	แดง ยางนา พะยุง ชาด และพลวง	ยางพลวง (5) ประดู่ป่า (4) ยางเหียง (3) เต็ง (2) และแดง (1)	5 ชนิด 15 แม่ไม้
ภาคกลาง			
ชุมชนบ้านนาอีสาน และ บ้านยาว	หลุมพอ จำปาทอง กระพี้เขาคาย ชิงชัน และกระถินณรงค์	พลับดวง (4) ส้มท่า (2) กระเบา (1) กระบก (1) สะเดาช้าง (1) และตะแบก (1)	6 ชนิด 10 แม่ไม้
ชุมชนบ้านพุเตย-พุราด	ประดู่ สัก แดง ชิงชัน และพะยุง	ประดู่ (5) แดง (5) ชิงชัน (4) มะม่วงป่า (4) เต็ง (4) และยางพลวง (3)	6 ชนิด 25 แม่ไม้
ภาคใต้			
ชุมชนบ้านนิคม	ตะเคียนทอง เปรียง หลุมพอ กันเกรา และไข่เขียว	เปรียง (13) ไข่เขียว (6) เทพทาโร (6) พิกุลป่า (4) ขนุนปาน (4) ชีขาวเพล (3) ขนาง (3) หลุมพอ (2) และจิกนม (2)	9 ชนิด 43 แม่ไม้
ชุมชนบ้านทุ่งใหญ่	ชิงชัน ตะเคียนทอง มะฮอกกานีใบใหญ่ หลุมพอ และกันเกรา	เมาะเหล็ก (5) เมาะ (2) รักนา (2) สุหรียญ (1) กระตังหัน (1) สักป่า (1) แต้ว (1) มะคะ (1) ห่าน (1) ดาว (1) ไข่บาง (1) และไข่มัน (1)	12 ชนิด 18 แม่ไม้

4. จัดทำคู่มือ

เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดหาแหล่งแม่ไม้ และจัดการแม่ไม้ รวมถึงการจัดเก็บเมล็ดไม้อย่างยั่งยืน เพื่อให้ได้เมล็ดไม้พันธุ์ดี สำหรับการปลูกสร้างสวนป่าไม้มีค่าต่อไป จึงได้จัดทำ “คู่มือ การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน” (ภาคผนวก 4) พร้อมทั้งถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการจัดการให้กับชุมชนที่มีความสนใจสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในอนาคต

5. จัดอบรม

การจัดอบรมให้แก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนเข้าใจการสร้าง พัฒนาและดูแลรักษาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ให้ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเก็บเมล็ด และการดำเนินการขยายพันธุ์ ได้ดำเนินการจัดอบรมให้แก่ชุมชนภูมิภาคละ 1-2 ชุมชน และเนื่องด้วยการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ทำให้สามารถดำเนินการแล้วเสร็จไปเพียง 1 ชุมชน เท่านั้น คือชุมชนบ้านนาอิสานและชุมชนบ้านนายาว ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา (ภาพที่ 54) และการสาธิตวิธีการเก็บเมล็ดไม้ (ภาพที่ 55)

ภาพที่ 54 การจัดอบรมเรื่องการจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ในป่าชุมชน

ภาพที่ 55 การสาธิตวิธีการเก็บเมล็ดไม้

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผล

โครงการการสำรวจและพัฒนาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้มีค่าเพื่อชุมชน ดำเนินการศึกษาในพื้นที่ 10 ชุมชน ประกอบด้วย ภาคเหนือ 3 ชุมชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 ชุมชน ภาคกลาง 2 ชุมชน และภาคใต้ 2 ชุมชน ทำการสำรวจชนิดไม้ที่ชุมชนต้องการ สำรวจแม่ไม้ที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งผลการสำรวจพบว่าชนิดไม้ที่ต้องการสามารถพบแม่ไม้ในพื้นที่ได้ แม้ว่าจะไม่สามารถพบได้ทุกชนิด ยกเว้นในภาคกลาง ซึ่งส่วนใหญ่แม่ไม้ที่สำรวจพบในพื้นที่ไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน ซึ่งอาจเกิดผลดีต่อชุมชน หากมีการเก็บเมล็ดไม้จากแม่ไม้ในพื้นที่แล้วทำการเพาะพันธุ์และจำหน่ายให้แก่ชุมชนอื่นที่มีความต้องการ โครงการวิจัยนี้ได้จัดทำ “คู่มือการจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน” เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการแม่ไม้และจัดเก็บเมล็ดพันธุ์ไม้ได้อย่างยั่งยืน พร้อมทั้งถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการจัดการให้กับชุมชนบริเวณใกล้เคียงที่มีความสนใจสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ชุมชนของตนเองต่อไป

ข้อเสนอแนะ

- 1) จากการสำรวจพบว่าชนิดพันธุ์ไม้ที่ชุมชนมีความต้องการ บางชนิดไม่พบอยู่ในพื้นที่ป่าชุมชน ควรมีการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีการสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ไม้กับชุมชนข้างเคียง รวมทั้งชุมชนควรนำชนิดพันธุ์ไม้ที่ต้องการมาสร้างเป็นแหล่งผลิตเมล็ดไม้เพื่อใช้ในพื้นที่ชุมชนต่อไป
- 2) การสร้างแหล่งแม่ไม้ขึ้นใหม่ ควรนำพันธุ์ไม้ที่ทางกรมป่าไม้ได้ทำการคัดเลือกหรือปรับปรุงพันธุ์แล้วเพื่อให้เป็นแม่ไม้ที่มีคุณภาพ
- 3) ควรขยายแนวทางการสำรวจ และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการจัดสร้างแหล่งเมล็ดไม้พันธุ์ดี ไปยังชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อประโยชน์อันมิใช่เกิดเพียงแต่เป็นการสร้างแหล่งรายได้ให้แก่ชุมชนในการจำหน่ายเมล็ดและกล้าไม้จากแหล่งแม่ไม้พันธุ์ดีแล้ว ยังส่งผลต่อการเพิ่มพื้นที่ป่าเศรษฐกิจให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของประเทศต่อไป

บรรณานุกรม

- เต็ม สมิตินันท์. 2557. ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2557. กรุงเทพฯ: สำนักงานหอพรรณไม้ สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2557. 828 หน้า.
- โซมอน การ์ดเนอร์, พินดา สิทธิสุนทร และวิไลวรรณ อนุสารสุนทร. 2543. ต้นไม้เมืองเหนือ. คู่มือศึกษาพรรณไม้ยืนต้นในป่าภาคเหนือ ประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คปไฟ, 2543. 560 หน้า
- บุญชู บุญทวี, ทศพร วัชรางกูร, ปทุม บุญระฤทธิ และอรอนงค์ ชัยชนะสุวรรณ. 2536. ไม้ประดับ. การปลูกไม้ป่าโครงการพัฒนาป่าชุมชน. กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ส.มงคลการพิมพ์. 384 หน้า.
- บัณฑิต คบหมู่, สุนันทา ขจรศรีชล และจุติเทพ โพธิ์ปักข์. 2536. ไม้ชิงชัน. การปลูกไม้ป่าโครงการพัฒนาป่าชุมชน. กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ส.มงคลการพิมพ์. 384 หน้า.
- ฝ่ายพฤกษศาสตร์ป่าไม้. 2526. ไม้มีค่าทางเศรษฐกิจของไทย ตอนที่ 3. ฝ่ายพฤกษศาสตร์ป่าไม้ กองบำรุงกรมป่าไม้. 258 หน้า
- ไพรัช ปิยะพันธุ์. 2544. ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ. น. 159-179 ใน การปรับปรุงพันธุ์ไม้สักในประเทศไทย. ส่วนวนวัฒนวิจัย, สำนักวิชาการป่าไม้, กรมป่าไม้.
- วิฑูรย์ เหลืองวิริยะแสง. 2545 การปรับปรุงพันธุ์ไม้อะเคเซียเพื่อการปลูกป่าเศรษฐกิจ ใน รายงานการสัมมนาทางวนวัฒนวิทยา ครั้งที่ 7 “วนวัฒนวิทยาเพื่อพัฒนาสวนป่าเศรษฐกิจ” 12-14 ธันวาคม 2544 คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หน้า 1-10
- วิฑูรย์ เหลืองวิริยะแสง, สุรัชย์ ปราณศิลป์, พรศักดิ์ มีแก้ว และคงศักดิ์ ภิญโญภูษากุศล. 2543. ลักษณะสายพันธุ์รุ่นที่สองของการปรับปรุงพันธุ์ไม้กระถินณรงค์. วารสารวิชาการป่าไม้. 2(1): 1-15.
- สุวรรณ ตั้งมิตรเจริญ และวัฒนชัย ตาเสน. 2547. เมล็ดและการเจริญเติบโตของกล้าไม้สักในป่าธรรมชาติและสวนผลิตเมล็ดพันธุ์. วารสารวนศาสตร์ 23 (2): 161-168.
- สุวรรณ ตั้งมิตรเจริญ. 2557. แนวทางการพัฒนาแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า. สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้ กรุงเทพฯ. 148 หน้า
- อภิชาติ ขาวสะอาด และสมเกียรติ จันทรีไพแสง. 2535. แนวทางการปรับปรุงพันธุ์ไม้สักในประเทศไทย. น. 83-99. ใน สัมมนา 50 ปี สวนป่าห้วยทาก เฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษามหาราชาฯ. 5-8 สิงหาคม 2535 ณ โรงแรมเวียงทอง จังหวัดลำปาง. กรมป่าไม้. 414 น.

Doran, J.C., J.W. Turnbull, P.N. Martenzs, L.A.J. Thomson, and N. Hall. 1997. Introduction to the species' digests: *Acacia auriculiformis*. In J.C. Doran and J.W. Turnbull (eds.) *Australian Trees and Shrubs: species for land rehabilitation and farm planting in the tropics*. ACIAR Monograp No. 24

Williams, E. R., Matheson, A. C. and Harwood, E. R. 2002. *Experimental Design and Analysis for Tree Improvement*. CSIRO Publishing, Melbourne, 214 pp

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1 แบบฟอร์มการสำรวจเบื้องต้นแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า (ไม้ยืนต้น)

สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้

ชนิดไม้ :

ชื่อวิทยาศาสตร์ :
ชื่อท้องถิ่น ชื่อสามัญ

ที่ตั้งหน่วยงาน

ชื่อหน่วยงาน
สถานที่ติดต่อ
โทรศัพท์/โทรสาร
ชื่อหัวหน้าหน่วยงาน : โทรศัพท์ :

ที่ตั้งแหล่งเมล็ดไม้

ชื่อป่า/สถานที่ :
หมู่บ้าน ตำบล
อำเภอ จังหวัด :
ความสูงระดับน้ำทะเล (ม.) ละติจูด : ลองจิจูด
รายละเอียดอื่นๆ :
ระยะทางเดินเท้าถึงแหล่งเมล็ด (เมตรหรือกิโลเมตร) :
ระยะทางระหว่างหน่วยงานถึงที่ตั้งแหล่งเมล็ด (กิโลเมตร) :
การกำหนดขอบเขตแนวป่า : ☐ มี ☐ ไม่มี
แผนที่ เลขที่ : สเกล แผนที่ :
ลักษณะถนน : ☐ ลาดยาง ☐ ลูกกรง ☐ อื่นๆ
หมายเหตุ :

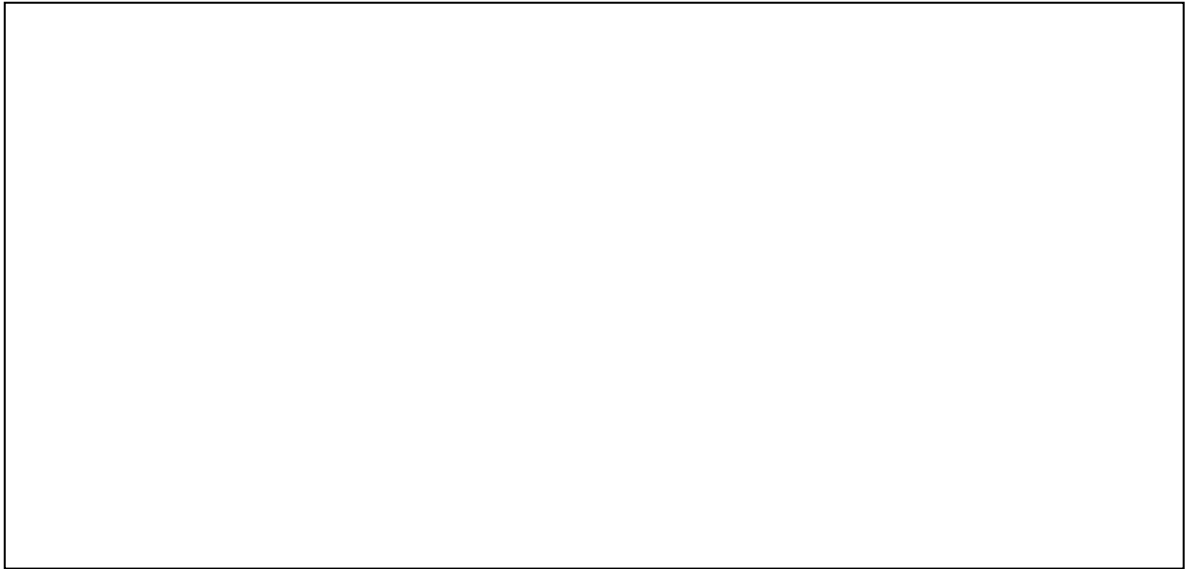
ประเภทป่าที่ขึ้นอยู่

☐ ป่าธรรมชาติ	ป่าผลัดใบ ☐ ป่าเบญจพรรณ ☐ ป่าเต็งรัง
☐ ป่าปลูก ปีที่ปลูก.....อายุ.....ปี ถิ่นกำเนิดของเมล็ดที่ใช้.....	
☐ ไม่แน่ชัด	
☐ อื่นๆ ระบุ.....	

รายละเอียดหมู่ไม้

ความสูงเฉลี่ย (ม.) : เส้นผ่านศูนย์กลาง (ซม.) : พื้นที่ (ไร่) :
 จำนวนต้นไร่ :
 ผลผลิตเมล็ด : ☐ มี ☐ ไม่มี
 เคยมีการเก็บเมล็ดจากแหล่งนี้มาก่อนหรือไม่ : ☐ เคย ☐ ไม่เคย
 โปรดให้คะแนนลักษณะต่างๆ ของหมู่ไม้ (คะแนน 1-5) ลงในช่องว่าง
 ความหมายของคะแนน
 1. แย่มาก 2. ไม่ดี 3. ปานกลาง 4. ดี 5. ดีมาก
 ลักษณะของหมู่ไม้ :
 การเข้าถึง.....รูปทรง.....การแตกกิ่งก้าน(กิ่งก้านน้อยถือว่าดี).....ผลผลิตเมล็ด.....ความปลอดภัย.....
 ความหนาแน่นของหมู่ไม้ :
☐ น้อย ☐ ปานกลาง ☐ หนาแน่น ☐ หนาแน่นมาก
 การกระจายของต้นไม้ :
☐ ขึ้นใกล้กันเป็นกลุ่ม ☐ กระจายห่างกันเป็นจุด/หย่อมทั่วพื้นที่ ☐ ขึ้นเป็นแถวตามแนวถนน
 หมายเหตุ : กรุณาแนบภาพถ่ายด้วย (ถ้ามี):

แผนที่ของแหล่งเมล็ดไม้โดยสังเขป

ผู้สำรวจ.....วันที่.....

ภาคผนวก 2 ทะเบียนประวัติแม่ไม้

1. ชนิดไม้.....	ภาพถ่ายแม่ไม้		
ชื่อพฤกษศาสตร์.....			
2. เลขที่แม่ไม้.....			
3. สถานที่คัดเลือก (ก) แหล่ง.....			
(ข) หมู่บ้าน/ตำบล.....			
(ค) อำเภอ.....			
(ง) จังหวัด.....			
4. ชนิดป่า.....			
พรรณไม้ที่ขึ้นปะปน.....			
5. ตำแหน่งที่ตั้ง E.....			
N.....			
6. ชนิดดิน.....	สภาพพื้นที่.....		
7. การสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ.....	สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง..... เมตร		
8. เส้นผ่านศูนย์กลางลำต้นที่ระดับอก (DBH).....	ชม. ความสูง..... เมตร		
9. ความสูงจากโคนต้นถึงกิ่งแรก.....	เมตร ความสูงจากโคนถึงแตกง่าม..... เมตร		
10. รูปทรงของลำต้น	(ก) ความตรง	☐ ตรง	☐ เอนเล็กน้อย ☐ เอนมาก
	(ข) ความต่อเนื่องจากโคนถึงยอด	☐ ตรงถึงยอด	☐ โค้งที่โคนเล็กน้อย
			☐ โค้งที่ปลายเล็กน้อย
11. ลักษณะเรือนยอด	(ก) ขนาด (เทียบกับสัดส่วนกับลำต้น)	☐ เล็ก	☐ กลาง ☐ ใหญ่
	(ข) รูปทรง	☐ สมดุล	☐ รูปไข่ ☐ ไม่สมดุล
12. ลักษณะกิ่ง	(ก) ขนาด (เทียบกับสัดส่วนกับลำต้น)	☐ เล็ก	☐ กลาง ☐ ใหญ่
	(ข) กิ่งทำมุมกับลำต้น (องศา)	☐ 35-50	☐ 51-70 ☐ 71-90
	(ค) การลิดกิ่งตามธรรมชาติ	☐ ดี	☐ ปานกลาง ☐ ไม่ดี
	(ง) จำนวนกิ่งเล็กตามลำต้นที่แตกใหม่.....	กิ่ง	
13. ลักษณะลำต้น	(ก) ความตรง	☐ ตรง	☐ คดเป็นคลื่นเล็กน้อย
	(ข) การบิดของลำต้น	☐ ตรง	☐ บิดเล็กน้อย ☐ บิดมาก
	(ค) ความกลม	☐ กลม	☐ ค่อนข้างกลม ☐ กลมรี
	(ง) พูพอน	☐ ไม่มี	☐ มีเล็กน้อย ☐ มีมาก
14. ปริมาณผลผลิตเมล็ด	☐ ดกมาก	☐ ดกปานกลาง	☐ ไม่ดก ☐ ไม่พบ
15. การทำลายของโรคและแมลง	(ก) ที่ต้น	☐ ไม่มี ☐ มีเล็กน้อย	☐ มีปานกลาง ☐ มีมาก
	(ข) ที่ใบ	☐ ไม่มี ☐ มีเล็กน้อย	☐ มีปานกลาง ☐ มีมาก
16. วิธีการนำแม่ไม้ไปขยายพันธุ์	☐ เมล็ด ☐ กิ่ง ☐ ราก ☐ อื่นๆ.....		
17. หมายเหตุ.....			

18. วัน เดือน ปี ที่คัดเลือก.....ผู้คัดเลือก.....
19. หน่วยงานคัดเลือก.....

ภาคผนวก 3 ตัวอย่างทะเบียนประวัติแม่ไม้

ภาคเหนือ ชุมชนบ้านขุนแหง

ทะเบียนประวัติแม่ไม้

1. ชนิดไม้ นางพญา
ชื่อพฤกษศาสตร์ Pterocarpus macrocarpus kurz

2. เลขที่แม่ไม้ 1

3. สถานที่คัดเลือก (ก) แหล่ง ป่าชุมชนบ้านขุนแหง
(ข) หมู่บ้าน/ตำบล บ้านขุนแหง ก. ป่าแหง
(ค) อำเภอ งาว
(ง) จังหวัด ลำปาง

4. ชนิดป่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
พรรณไม้ที่ขึ้นปะปน ไม้เต็ง - ไม้รัง - ไม้ชิงชัน - ไม้สัก

5. ตำแหน่งที่ตั้ง E 0605926
N 2030142

6. ชนิดดิน ลูกวัว สภาพพื้นที่ ลาดชัน

7. การสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 468 เมตร

8. เส้นผ่านศูนย์กลางลำต้นที่ระดับอก (DBH) 114 ซม. ความสูง 12 เมตร

9. ความสูงจากโคนต้นถึงกิ่งแรก 5 เมตร ความสูงจากโคนถึงแตกง่าม 5 เมตร

10. รูปทรงของลำต้น (ก) ความตรง ☒ ตรง ☐ เอนเล็กน้อย ☐ เอนมาก
(ข) ความต่อเนื่องจากโคนถึงยอด ☐ ตรงถึงยอด ☐ โค้งที่โคนเล็กน้อย ☐ โค้งที่ปลายเล็กน้อย

11. ลักษณะเรือนยอด (ก) ขนาด (เทียบสัดส่วนกับลำต้น) ☐ เล็ก ☒ กลาง ☐ ใหญ่
(ข) รูปทรง ☐ สมดุล ☒ รูปไข่ ☐ ไม่สมดุล

12. ลักษณะกิ่ง (ก) ขนาด (เทียบสัดส่วนกับลำต้น) ☒ เล็ก ☐ กลาง ☐ ใหญ่
(ข) กิ่งทำมุมกับลำต้น (องศา) ☒ 35-50 ☐ 51-70 ☐ 71-90
(ค) การลิดกิ่งตามธรรมชาติ ☒ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ไม่ดี
(ง) จำนวนกิ่งเล็กตามลำต้นที่แตกใหม่ กิ่ง

13. ลักษณะลำต้น (ก) ความตรง ☒ ตรง ☐ คดเป็นคลื่นเล็กน้อย
(ข) การบิดของลำต้น ☒ ตรง ☐ บิดเล็กน้อย ☐ บิดมาก
(ค) ความกลม ☒ กลม ☐ ค่อนข้างกลม ☐ กลมรี
(ง) พูพอน ☐ ไม่มี ☒ มีเล็กน้อย ☐ มีมาก

14. ปริมาณผลผลิตเมล็ด ☐ ดกมาก ☐ ดกปานกลาง ☐ ไม่ดก ☒ ไม่พบ

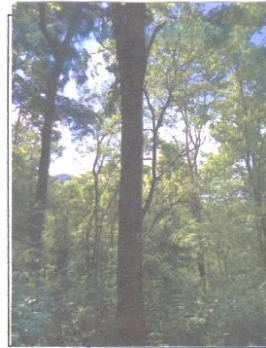
15. การทำลายของโรคและแมลง (ก) ที่ต้น ☒ ไม่มี ☐ มีเล็กน้อย ☐ มีปานกลาง ☐ มีมาก
(ข) ที่ใบ ☐ ไม่มี ☒ มีเล็กน้อย ☐ มีปานกลาง ☐ มีมาก

16. วิธีการนำแม่ไม้ไปขยายพันธุ์ ☒ เมล็ด ☐ กิ่ง ☐ ราก ☐ อื่นๆ

17. หมายเหตุ

18. วัน เดือน ปี ที่คัดเลือก 15/7/63 ผู้คัดเลือก นายสุภากร น.จิต

19. หน่วยงานคัดเลือก กลุ่มนิเวศวิทยาป่าชุมชนบ้านขุนแหง

ทะเบียนประวัติแม่ไม้

1. ชนิดไม้ สัก
ชื่อพฤกษศาสตร์ Tectona grandis Linn. f

2. เลขที่แม่ไม้ 7

3. สถานที่คัดเลือก (ก) แหล่ง ชุมชนบ้านนา
(ข) หมู่บ้าน/ตำบล บ้านขุนทด น. ลำปาง
(ค) อำเภอ งา
(ง) จังหวัด ลำปาง

4. ชนิดป่า เบญจพรรณ
พรรณไม้ที่ขึ้นปะปน ไม้กึ่ง - ไม้ดิบ - ไม้หนุ่ย - ไม้หนุ่ย

5. ตำแหน่งที่ตั้ง E 0605955
N 1095154

6. ชนิดดิน ลูกรัง สภาพพื้นที่ ลาดชัน

7. การสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 49 เมตร

8. เส้นผ่านศูนย์กลางลำต้นที่ระดับอก (DBH) 111 ซม. ความสูง 14 เมตร

9. ความสูงจากโคนต้นถึงกิ่งแรก 4 เมตร ความสูงจากโคนถึงแตกง่าม 10 เมตร

10. รูปร่างของลำต้น (ก) ความตรง ☒ ตรง ☐ เอียงเล็กน้อย ☐ เอียงมาก
(ข) ความต่อเนื่องจากโคนถึงยอด ☒ ตรงถึงยอด ☐ โค้งที่โคนเล็กน้อย ☐ โค้งที่ปลายเล็กน้อย

11. ลักษณะเรือนยอด (ก) ขนาด (เทียบกับส่วนกับลำต้น) ☒ เล็ก ☐ กลาง ☐ ใหญ่
(ข) รูปร่าง ☒ สมดุล ☐ รูปไข่ ☐ ไม่สมดุล

12. ลักษณะกิ่ง (ก) ขนาด (เทียบกับส่วนกับลำต้น) ☒ เล็ก ☐ กลาง ☐ ใหญ่
(ข) กิ่งทำมุมกับลำต้น (องศา) ☒ 35-50 ☐ 51-70 ☐ 71-90
(ค) การลิดกิ่งตามธรรมชาติ ☐ ดี ☒ ปานกลาง ☐ ไม่ดี
(ง) จำนวนกิ่งเล็กตามลำต้นที่แตกใหม่ กิ่ง

13. ลักษณะลำต้น (ก) ความตรง ☒ ตรง ☐ คดเป็นคลื่นเล็กน้อย ☐ บิดมาก
(ข) การบิดของลำต้น ☒ ตรง ☐ บิดเล็กน้อย ☐ บิดมาก
(ค) ความกลม ☒ กลม ☐ ค่อนข้างกลม ☐ กลมรี
(ง) พุพอง ☒ ไม่มี ☐ มีเล็กน้อย ☐ มีมาก

14. ปริมาณผลผลิตเมล็ด ☐ ดกมาก ☐ ดกปานกลาง ☐ ไม่ดก ☒ ไม่พบ

15. การทำลายของโรคและแมลง (ก) ที่ต้น ☒ ไม่มี ☐ มีเล็กน้อย ☐ มีปานกลาง ☐ มีมาก
(ข) ที่ใบ ☐ ไม่มี ☒ มีเล็กน้อย ☐ มีปานกลาง ☐ มีมาก

16. วิธีการนำแม่ไม้ไปขยายพันธุ์ ☒ เมล็ด ☐ กิ่ง ☐ ราก ☐ อื่นๆ

17. หมายเหตุ

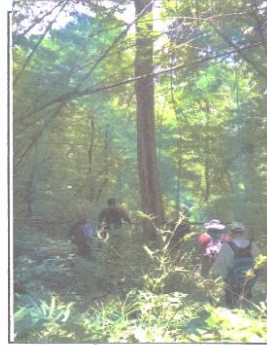
18. วัน เดือน ปี ที่คัดเลือก 18/7/63 ผู้คัดเลือก นายพญานันท์ นาน้อย

19. หน่วยงานคัดเลือก สถานีแม่ไม้ป่าไม้ลำปาง ป่าบ้านขุนทด

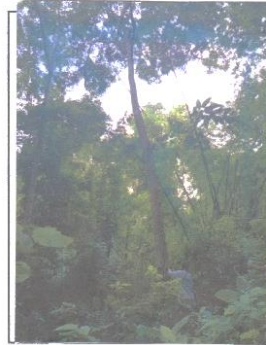
ทะเบียนประวัติแม่ไม้

1. ชนิดไม้ ชิงชัน
 ชื่อพฤกษศาสตร์ Dalbergia oliveri Pierre
 2. เลขที่แม่ไม้ 88
 3. สถานที่คัดเลือก (ก) แหล่ง ป่าชุมชนหินนงนา
 (ข) หมู่บ้าน/ตำบล บ้านหนอง ท.สวาท
 (ค) อำเภอ จ.ว
 (ง) จังหวัด สกล
 4. ชนิดป่า ป่าเบญจพรรณ
 พรรณไม้ที่ขึ้นปะปน ไผ่ตง, ไผ่รวก
 5. ตำแหน่งที่ตั้ง E 060 6315
 N 208 5213
 6. ชนิดดิน ลูกรัง สภาพพื้นที่ ลาดชัน
 7. การสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 592 เมตร
 8. เส้นผ่านศูนย์กลางลำต้นที่ระดับอก (DBH) 168 ซม. ความสูง 27 เมตร
 9. ความสูงจากโคนต้นถึงกิ่งแรก 17 เมตร ความสูงจากโคนถึงแตกง่าม 26 เมตร
 10. รูปร่างของลำต้น (ก) ความตรง ☒ ตรง ☐ เอนเล็กน้อย ☐ เอนมาก
 (ข) ความต่อเนื่องจากโคนถึงยอด ☒ ตรงถึงยอด ☐ โค้งที่โคนเล็กน้อย
☐ โค้งที่ปลายเล็กน้อย
 11. ลักษณะเรือนยอด (ก) ขนาด (เทียบสัดส่วนกับลำต้น) ☐ เล็ก ☒ กลาง ☐ ใหญ่
 (ข) รูปร่าง ☒ สมดุล ☐ รูปไข่ ☐ ไม่สมดุล
 12. ลักษณะกิ่ง (ก) ขนาด (เทียบสัดส่วนกับลำต้น) ☐ เล็ก ☒ กลาง ☐ ใหญ่
 (ข) กิ่งทำมุมกับลำต้น (องศา) ☐ 35-50 ☐ 51-70 ☒ 71-90
 (ค) การลิดกิ่งตามธรรมชาติ ☒ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ไม่ดี
 (ง) จำนวนกิ่งเล็กตามลำต้นที่แตกใหม่ กิ่ง
 13. ลักษณะลำต้น (ก) ความตรง ☒ ตรง ☐ คดเป็นคลื่นเล็กน้อย
 (ข) การบิดของลำต้น ☒ ตรง ☐ บิดเล็กน้อย ☐ บิดมาก
 (ค) ความกลม ☒ กลม ☐ ค่อนข้างกลม ☐ กลมรี
 (ง) พุพอง ☒ ไม่มี ☐ มีเล็กน้อย ☐ มีมาก
 14. ปริมาณผลผลิตเมล็ด ☐ ตมมาก ☐ ตกปานกลาง ☐ ไม่ตก ☒ ไม่พบ
 15. การทำลายของโรคและแมลง (ก) ที่ต้น ☒ ไม่มี ☐ มีเล็กน้อย ☐ มีปานกลาง ☐ มีมาก
 (ข) ที่ใบ ☒ ไม่มี ☐ มีเล็กน้อย ☐ มีปานกลาง ☐ มีมาก
 16. วิธีการนำแม่ไม้ไปขยายพันธุ์ ☒ เมล็ด ☐ กิ่ง ☐ ราก ☐ อื่นๆ
 17. หมายเหตุ
 18. วัน เดือน ปี ที่คัดเลือก 17/7/62 ผู้คัดเลือก นายสุวิทย์ ขะจิต
 19. หน่วยงานคัดเลือก กลุ่มนิเวศพันธุกรรม วิจัยและพัฒนา งานวิจัยและพัฒนา

ทะเบียนประวัติแม่ไม้

1. ชนิดไม้ ฉะพลาไม
ชื่อพฤกษศาสตร์ *Albizia xylocarpa Craib*
2. เลขที่แม่ไม้ 42
3. สถานที่คัดเลือก (ก) แหล่ง น้ำจืดบนเนินหินปูน
(ข) หมู่บ้าน/ตำบล บ้านขุนทด ท. ปรังเณ
(ค) อำเภอ ธวัช
(ง) จังหวัด สุรินทร์
4. ชนิดป่า เบญจพรรณ
พรรณไม้ที่ขึ้นปะปน ไผ่เตา-ไผ่
5. ตำแหน่งที่ตั้ง E 0605570
N 1094109
6. ชนิดดิน ลูกรัง สภาพพื้นที่ ลาดชัน
7. การสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 895 เมตร
8. เส้นผ่านศูนย์กลางลำต้นที่ระดับอก (DBH) 116 ซม. ความสูง 19 เมตร
9. ความสูงจากโคนต้นถึงกิ่งแรก 10 เมตร ความสูงจากโคนถึงแตกง่าม 17 เมตร
10. รูปร่างของลำต้น (ก) ความตรง ☐ ตรง ☒ เอนเล็กน้อย ☐ เอนมาก
(ข) ความต่อเนื่องจากโคนถึงยอด ☐ ตรงถึงยอด ☐ โค้งที่โคนเล็กน้อย
☒ โค้งที่ปลายเล็กน้อย
11. ลักษณะเรือนยอด (ก) ขนาด (เทียบสัดส่วนกับลำต้น) ☐ เล็ก ☒ กลาง ☐ ใหญ่
(ข) รูปร่าง ☒ สมดุล ☐ รูปไข่ ☐ ไม่สมดุล
12. ลักษณะกิ่ง (ก) ขนาด (เทียบสัดส่วนกับลำต้น) ☐ เล็ก ☒ กลาง ☐ ใหญ่
(ข) กิ่งทำมุมกับลำต้น (องศา) ☐ 35-50 ☒ 51-70 ☐ 71-90
(ค) การลิดกิ่งตามธรรมชาติ ☒ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ไม่ดี
(ง) จำนวนกิ่งเล็กตามลำต้นที่แตกใหม่ กิ่ง
13. ลักษณะลำต้น (ก) ความตรง ☒ ตรง ☐ คดเป็นคลื่นเล็กน้อย
(ข) การบิดของลำต้น ☒ ตรง ☐ บิดเล็กน้อย ☐ บิดมาก
(ค) ความกลม ☒ กลม ☐ ค่อนข้างกลม ☐ กลมรี
(ง) พุพอน ☒ ไม่มี ☐ มีเล็กน้อย ☐ มีมาก
14. ปริมาณผลผลิตเมล็ด ☐ ดกมาก ☐ ดกปานกลาง ☐ ไม่ดก ☒ ไม่พบ
15. การทำลายของโรคและแมลง (ก) ที่ต้น ☒ ไม่มี ☐ มีเล็กน้อย ☐ มีปานกลาง ☐ มีมาก
(ข) ที่ใบ ☒ ไม่มี ☐ มีเล็กน้อย ☐ มีปานกลาง ☐ มีมาก
16. วิธีการนำแม่ไม้ไปขยายพันธุ์ ☒ เมล็ด ☐ กิ่ง ☐ ราก ☐ อื่นๆ.....
17. หมายเหตุ.....
18. วัน เดือน ปี ที่คัดเลือก 17/4/63 ผู้คัดเลือก นายสุรชัย นุจิ
19. หน่วยงานคัดเลือก สถานีเฝ้าระวังไม้ป่าหวง บ้านวัดป่า

ภาคผนวก 4 คู่มือ การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

กรมป่าไม้

คู่มือ

การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

โดย

ส่วนงานวิจัย

สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

คู่มือ : การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

คณะผู้จัดทำ

นายสุทัศน์ เล้าสกุล	ผู้อำนวยการส่วนงานวิจัย
นางพวงพรรณ หวังไพล้ง	นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ
นางวรรณพรณ หิมพานต์	นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ
นายสุจริต ชวนร่าลี	นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ
นางสาวนฤมล นุชเปลี่ยน	นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ
นายบุญส่ง คุ้มเพาะ	นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ
นายสุชาติ นิ่มพิลา	นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ
นายบางรักษ์ เขษรฐสิงห์	นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ
นายศุภชัย นุชิต	นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ
นายทิดา เล้าบุตร	เศรษฐกรชำนาญการ
นางสาวนฤศิมา ทองอึ้ง	ผู้ช่วยนักวิจัย

คู่มือ การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

UNIVERSITY [SCHOOL]

คำนำ

เมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นชอบแก้ไขมาตรา 7 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ที่กำหนดให้ไม้ทุกชนิดที่ปลูกในที่ดินกรรมสิทธิ์ไม่เป็นไม้สงวนหวงห้าม และการทำไม้ไม่ต้องได้รับการอนุญาตอีกต่อไป ประกอบกับการที่กระทรวงพาณิชย์ออกกฎกระทรวงรองรับ "ไม้ยืนต้นที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ" เป็นหลักประกันทางธุรกิจ เป็นเหตุให้ประชาชนหันมาให้ความสนใจปลูกต้นไม้กันมากขึ้น การทำไม้จึงมีหน้าที่ในการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจและเพาะชำกล้าไม้เพื่อแจกจ่าย แต่เนื่องจากความต้องการเมล็ดและกล้าไม้มีมากขึ้น ทำให้มีเมล็ดและกล้าไม้ไม่เพียงพอต่อความต้องการ การส่งเสริมให้ชุมชนคัดเลือกแม่ไม้ เพื่อเก็บเมล็ดหรือนำมาเพาะชำเพื่อใช้เองหรือจำหน่าย จึงเป็นการแก้ปัญหา รวมทั้งยังเป็นการส่งเสริมการเพิ่มพื้นที่ป่าอีกด้วย

ในอดีตที่ผ่านมา มีเพียงหน่วยงานภาครัฐที่มีการสร้างและจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า คู่มือฉบับนี้จึงจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้แก่ชุมชน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างและจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าของตนเอง เป็นการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และเพิ่มพื้นที่ป่าเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

คณะผู้จัดทำ

ธันวาคม 2563

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	1
ความสำคัญของแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า	4
ลักษณะแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าที่ดี	6
ลักษณะของหมู่บ้านและที่มาของแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า	8
หลักการสร้างแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า	12
ปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า	15
แหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน	17
การสร้างแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน	17
การดูแลแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน	21
เอกสารอ้างอิง	25
ภาคผนวก	26
แบบฟอร์มการสำรวจเบื้องต้นแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า (ไม้ยืนต้น) สำหรับวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ การมป่าไม้	27
ทะเบียนประวัติแม่ไม้	30
ข้อพิจารณาในการคัดเลือกแม่ไม้	32
ตัวอย่างแม่ไม้ในชุมชนของแต่ละภาค	35

บทนำ

แหล่งเมล็ดเป็นพื้นฐานสำคัญในการผลิตเมล็ดไม้ที่มีคุณภาพ เพื่อสร้างความสำเร็จในอาชีพปลูกสร้างสวนป่า แหล่งเมล็ดมีลักษณะแตกต่างกันไปตามแต่ที่มา การเลือกแหล่งที่ดีพิจารณาจากลักษณะภายนอกของต้นไม้ที่ตรงตามความต้องการ จำนวนต้นและขนาดของแหล่งมากและใหญ่พอสมควร ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่ง และสถานภาพของแหล่งคือ ต้นไม้มีอายุอยู่ในเกณฑ์ออกดอกผลแล้ว และพื้นที่มีความปลอดภัยหรือไม่ถูกรบกวน ซึ่งแหล่งเมล็ดไม้มีทั้งเป็นแบบ “อนุรักษ์ในถิ่นกำเนิด” คือ ในพื้นที่ป่าธรรมชาติ และ “อนุรักษ์นอกถิ่นกำเนิด” คือ จากแหล่งที่รวบรวมพันธุ์ไม้ปลูกขึ้นมาใหม่

“อนุรักษ์นอกถิ่นกำเนิด” มีข้อดีคือ เข้าถึงหมู่ไม้ได้สะดวก ทำให้เก็บเมล็ดได้ง่าย และเก็บได้คราวละมาก ๆ เนื่องจากเป็นสวนป่าที่มีการดูแลและจัดการเป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางอีกด้วย นอกจากนี้ต้นไม้ในพื้นที่ปลูก ซึ่งเกิดจากการผสมและคัดเลือกอย่างดีจากตัวแทนของแหล่งต่าง ๆ มีโอกาสที่ก่อให้เกิดการผสมข้ามพันธุ์มากกว่า ในขณะที่มีข้อเสียคือมีฐานพันธุ์กรรมแคบ เนื่องจากเป็นการปลูกที่ต้องผสมหรือคัดเลือกบางสายพันธุ์เท่านั้น ทำให้ไม่สามารถครอบคลุมสายพันธุ์ทั้งหมดแบบแปลงอนุรักษ์ในถิ่นกำเนิดได้ แต่ก็จัดว่าเป็นแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าที่มีคุณภาพที่สุด คือแหล่งที่ได้จากการรวบรวมการปรับปรุงพันธุ์ โดยเฉพาะเมื่อพัฒนาไปสู่ขั้นที่เรียกว่า “สวนผลิตเมล็ดพันธุ์”

ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 -2579) กำหนดเป้าหมายให้มีพื้นที่ป่าไม้ในประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ แบ่งเป็นป่าอนุรักษ์ร้อยละ 25 และป่าเศรษฐกิจร้อยละ 15 ซึ่งไม้เศรษฐกิจที่เหมาะสมสำหรับปลูกป่าเศรษฐกิจมีด้วยกันหลายชนิด เช่น สัก ประดู่ มะค่า ยางนา พะยูง และ อะคาเซีย เป็นต้น ประกอบกับตามที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2561 มีมติเห็นชอบกับ “โครงการทูลชนไหมมีค่า” ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนปลูกไม้เศรษฐกิจในที่ดินกรรมสิทธิ์หรือที่ดินที่มีสิทธิ์ในการใช้ประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมาย รวมทั้งเพื่อเป็นการสนองนโยบายด้านการป่าไม้ในการเพิ่มพื้นที่ป่าเศรษฐกิจให้ได้ร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ ตามเป้าหมายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยการส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจระยะยาว โดยตั้งเป้าหมายภายใน 10 ปี ประเทศไทยจะมี “ทูลชนไหมมีค่า” 20,000 ทูลชน จำนวนครัวเรือนเข้าร่วมโครงการ 26,000,000 ครัวเรือน โดยปลูกครัวเรือนละ 400 ต้น มีจำนวนต้นไม้ 1,040 ล้านต้น ทำให้ประชาชนหันมาปลูกต้นไม้ หรือปลูกสร้างสวนป่ากันมากขึ้น จึงควรทำการส่งเสริมให้ชุมชนเพาะและขยายพันธุ์กล้าไม้ รวมถึงสร้างแหล่งเมล็ดไม้ที่มีคุณภาพ เพื่อให้มีจำนวนกล้าไม้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน รวมถึงเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนที่มีพื้นที่ป่าไม้ด้วย

คู่มือ “การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน” จัดทำขึ้นเพื่อให้สร้างความรู้ความเข้าใจทางด้านการผลิตพันธุ์ไม้ป่าแก่ชุมชน

2 : คู่มือ การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

ให้สามารถจัดการและดูแลแหล่งเมล็ดไม้ให้ได้ผลผลิตเมล็ดและกล้าไม้
คุณภาพดีไปใช้ในการปลูกสร้างสวนป่า ซึ่งนอกจากเป็นการสร้าง
อาชีพ เพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนแล้ว ยังเพื่อเพิ่มพื้นที่สวนป่าไม้
เศรษฐกิจของประเทศตามนโยบายของรัฐบาลอีกด้วย

ยางนา

แดง

มะค่าโมง

มะขาม

เมล็ดไม้มีค่าบางชนิด
(ภาพโดย...เบญจรัตน์ พรหมเพ็ญ)

ความสำคัญของแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า

จากความนิยมในการปลูกสร้างสวนป่าไม้มีค่าที่เพิ่มมากขึ้น ความต้องการกล้าไม้จึงมีความต้องการเพิ่มสูงขึ้นด้วยเช่นกัน การเพาะและขยายพันธุ์กล้าไม้ในปัจจุบันโดยการใช้เมล็ดพันธุ์ยังคงเป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายสำหรับการปลูกป่า เนื่องจากสามารถจัดหาได้ทั่วไป จัดการง่าย สามารถรองรับการผลิตกล้าได้คราวละมาก ๆ และที่สำคัญราคาถูกกว่าเมื่อเทียบกับวิธีอื่น

แหล่งเมล็ด หรือแหล่งที่มาของเมล็ดในความหมายทั่วไป อาจเป็นเพียงต้นไม้อันเดียวที่เก็บเมล็ดมา หรือเป็นต้นไม้หลายต้น ขึ้นอยู่รวมกันทั้งในป่าธรรมชาติและสวนป่า หรือเป็นต้นไม้ที่ขึ้นอยู่กระเจายากในลักษณะต่างๆ เช่น ต้นไม้ข้างถนน ริมถนน ไร่ นา หรือในที่สาธารณะ ชุมชนต่าง ๆ ต้นไม้ดังกล่าวเหล่านี้ อาจเป็นแหล่งเมล็ดที่ดีและไม่ดี แต่หากได้รับการคัดเลือกตามวัตถุประสงค์ หรือตามความต้องการหรือได้รับการจัดการบางประการเพื่อปรับปรุงให้มีคุณภาพดีขึ้นแล้ว บางแหล่งก็อาจถือเป็นแหล่งที่ดีได้ หรือ สามารถใช้เป็นแหล่งเมล็ดในเบื้องต้นไปก่อน

แหล่งเมล็ด เป็นสิ่งสำคัญเริ่มต้นของความสำเร็จของการปลูกสร้างสวนป่า เมล็ดไม้จากแหล่งผลิตเมล็ดที่ดี จะมีความมีชีวิตและจำนวนเมล็ดต่อผลมากกว่าเมล็ดจากแหล่งทั่วไปหรือเมล็ดจากป่าธรรมชาติ ในขณะที่กล้าไม้จากแหล่งเมล็ดที่ดีจะมีการเติบโตดีกว่ากล้าไม้จากป่าธรรมชาติ สวนป่าที่ปลูกโดยใช้เมล็ดที่เก็บจากแหล่งผลิต

4 : คู่มือ การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

เมล็ดพันธุ์ มีการเติบโตและรูปทรงที่ดีกว่า รวมทั้งจะให้ผลผลิตที่ดีกว่าที่เก็บจากแหล่งอื่น ๆ ดังนั้นการจัดการแหล่งเมล็ดเพื่อให้ผลิตเมล็ดไม้คุณภาพดีเพื่อเพิ่มผลผลิตการปลูกสวนป่าจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

การเลือกแหล่งและการดูแลรักษาแหล่งเมล็ดไม้พันธุ์ดีอย่างถูกต้องตามหลักของวนศาสตร์ นอกจากทำให้ได้แหล่งเมล็ดและผลิตไม้คุณภาพที่ดีและรู้แหล่งที่เก็บเมล็ดที่แน่นอนแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้มีการใช้เมล็ดคุณภาพดีมากขึ้นและทำให้ต้นทุนการผลิตเมล็ดลดลง

สวนป่ายางนา ๘๓๖ วนวัฒนวิจัยดงลาน จังหวัดขอนแก่น
(ภาพโดย...วิโรจน์ ครองกิจศิริ)

ลักษณะแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าที่ดี

ลักษณะแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าที่ดี ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. แหล่งเมล็ดที่ดี ควรมีต้นไม้ที่มีลักษณะเด่นเฉพาะตามความต้องการใช้ประโยชน์ เช่น ต้องการใช้ประโยชน์จากเนื้อไม้ ต้นไม้ที่เป็นแหล่งเมล็ดที่ดี ควรมีรูปทรงดี ลำต้นเปลาตรง มีช่วงที่เป็นท่อนซุงยาว มีการเติบโตดี หรือมีลักษณะอื่นตามความต้องการใช้ประโยชน์ เช่น ให้น้ำอย่างคุณภาพดีและมีปริมาณมาก หรือให้ผลขนาดใหญ่ เนื้อหนา เมล็ดเล็ก
2. แหล่งเมล็ดที่ดี ควรมีต้นไม้ที่มีอายุเหมาะสมหรืออยู่ในวัยเจริญพันธุ์ ไม่อ่อนหรือแก่จนเกินไป เนื่องจากอายุของต้นไม้เป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลต่อความสมบูรณ์แข็งแรงของเมล็ด
3. แหล่งเมล็ดควรมีความปลอดภัย ไม่ควรเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการถูกทำลายจากไฟป่า การลักลอบตัดไม้ และการบุกรุกพื้นที่ หรือมีสิ่งรบกวนต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อสุขภาพหรือการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติของต้นไม้ หากมีความจำเป็นควรหาวิธีป้องกันความเสี่ยงต่าง ๆ ด้วย
4. แหล่งเมล็ดควรเป็นบริเวณที่มีความสะดวกในการเข้าถึง การจัดการต่าง ๆ เช่น การขนย้ายเมล็ด หากเป็นแหล่งที่ห่างไกลหรือยากลำบากในการเดินทางควรเก็บเมล็ดไปจัดสร้างแหล่งเมล็ดแบบเริ่มปลูกใหม่

5. แหล่งขนาดใหญ่จะมีจำนวนต้นไม้จำนวนมาก หลักเกณฑ์กว้างๆ ว่า แหล่งเมล็ดควรมีต้นไม้ที่ไม่เป็นเครือญาติกัน อย่างน้อย ๒๕ ต้น หรือมีพื้นที่ 25-100 ไร่ โดยพื้นที่ขนาดเล็กอาจไม่คุ้มค่าและมีความเสี่ยงต่อการผสมเกสรจากแหล่งที่ไม่ต้องการสูง ในขณะที่พื้นที่ขนาดใหญ่มาก ทำให้ยากต่อการจัดการดูแล อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ การกำหนดขนาดควรพิจารณาตามปริมาณความต้องการปริมาณของเมล็ดไม้ชนิดนั้นด้วย

แหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าที่ดี

คู่มือ การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน : 7

ลักษณะของหนุ่ไม้และที่มาของแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า

แหล่งสำหรับเก็บเมล็ด ได้จำแนกตามชั้นคุณภาพ ได้ 6 ชั้น โดยมามีที่มาและลักษณะของหนุ่ไม้ ดังนี้

1. เขตเก็บเมล็ด (Seed Collection zone, ecozone : SCZ)

เป็นแหล่งเก็บเมล็ดที่มีชั้นคุณภาพต่ำสุด เนื่องจากลักษณะของหนุ่ไม้อยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย และไม่สามารรถระบุขอบเขตที่ชัดเจนได้ และยังไม่มีการสำรวจ

2. แหล่งเมล็ดตรวจพิสูจน์ (Identified Stand : IS)

เป็นหนุ่ไม้ที่มีลักษณะอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ย หรือมีลักษณะพอใช้ได้ มีขอบเขตพื้นที่แน่นอนชัดเจน มีการสำรวจ ประเมินและมีการลงทะเบียนเป็นแหล่งแม่ไม้

3. แหล่งเมล็ดคัดเลือก (Selection Stand : SS)

เป็นแหล่งที่เป็นทั้งป่าปลูกและป่าธรรมชาติที่หนุ่ไม้มีลักษณะดี หรือมีลักษณะเด่นเป็นพิเศษตามที่ต้องการ อาจเป็นแหล่งที่เลือกมาจากแหล่งเมล็ดตรวจพิสูจน์

4. แหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ (Seed Production Area : SPA)

หนุ่ไม้ที่มีลักษณะดี หรือเป็นแหล่งเมล็ดคัดเลือกที่ได้รับการจัดการด้วยวิธีการต่าง ๆ หรือเป็นส่วนป่าที่ปลูกขึ้นเพื่อใช้เป็นแหล่ง

สำหรับการเก็บเมล็ดอย่างเร่งด่วน โดยควรมีต้นไม้ที่มีลักษณะดี
ประมาณ 16-32 ต้นต่อไร่ หรือมีพื้นที่มากกว่า 25 ไร่

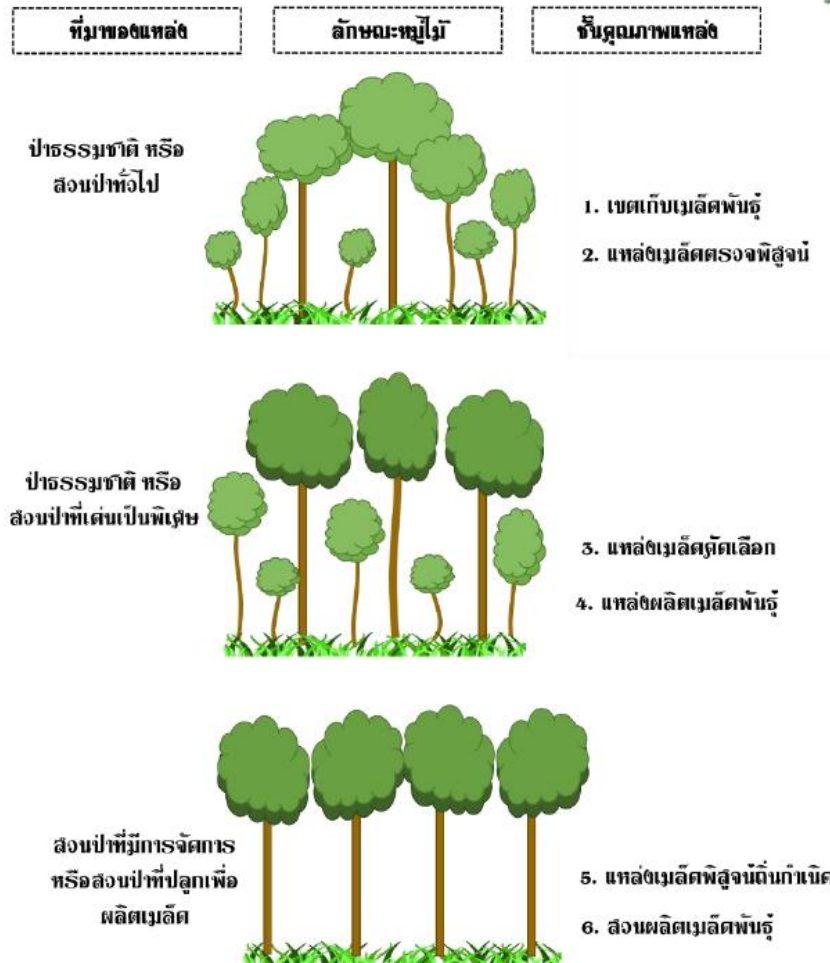
5. แหล่งเมล็ดพิสูจน์ถิ่นกำเนิด (Provenance Resource Stand :
PSS)

หญ้าที่เป็นป่าปลูก (เท่านั้น) แตกต่างจาก แหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ คือ ทราบแหล่งกำเนิดเมล็ดที่นำมาปลูกและการปลูกนั้นมี
วัตถุประสงค์หลักเพื่อการผลิตเมล็ดโดยตรง และยังมีประโยชน์ใน
ด้านการเป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ด้วย

6. ส่วนผลิตเมล็ดพันธุ์ (Seed Orchard : SO)

แหล่งเมล็ดที่มีคุณภาพสูงที่สุด ที่เป็นป่าที่ปลูกขึ้นจากการ
ใช้เมล็ดหรือกิ่งของสายพันธุ์ที่ดีซึ่งคัดเลือกไว้ และได้รับการจัดการ
ด้วยวิธีต่างๆ เพื่อให้มีผลผลิตเมล็ดเร็วขึ้นและเป็นปริมาณมาก ทั้งนี้
การปลูกมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดี โดย
ส่วนผลิตเมล็ดพันธุ์นี้เป็นการรวบรวมสายพันธุ์จากหลาย ๆ แหล่ง
และมีการกำหนดแผนผังการปลูกที่ชัดเจนให้กับกล้าไม้ทุกต้น มี 2
ประเภท ได้แก่ ส่วนผลิตเมล็ดพันธุ์ที่สร้างจาก clone เรียกว่า clonal
seed orchard (CSO) และที่สร้างจากกล้าไม้ที่มาจากเมล็ด เรียกว่า
seedling seed orchard (SSO)

การแบ่งตามชั้นคุณภาพของแหล่งเมล็ด

สรุปสัปดาห์แรกที่เข้าค่ายของแพลงเมอิตซ์ขึ้นสู่ไม้ป่าชุมชนต่าง ๆ

ลำดับ ที่	ชื่อชุมชน แพลง	ปอชุมชนป่า				การบริการ ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น	การให้บริการ ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น	การบริการ ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น
		การบริการ ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น	การบริการ ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น	การบริการ ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น	การบริการ ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น			
1	เขตก้อนหิน	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗
2	แพลงเมอิตซ์รวมใจ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3	แพลงเมอิตซ์รวมใจ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4	แพลงเมอิตซ์รวมใจ	✓	✓	✗	✗	✓	✓	✓
5	แพลงเมอิตซ์รวมใจ	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓
6	แพลงเมอิตซ์รวมใจ	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓

คู่มือ การจัดการแพลงเมอิตซ์ขึ้นสู่ไม้ป่าชุมชน : 11

หลักการสร้างแหล่งผลิตพันธุ์ไม้ป่า

แหล่งผลิต แบ่งเป็น 2 แบบ ได้แก่

1. แหล่งผลิตที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ

ได้แก่ แหล่งผลิตที่พบเห็นในอุทยานแห่งชาติ ป่าสงวนแห่งชาติ เขตอนุรักษ์ระบบนิเวศ หรือป่าชุมชน เนื่องจากอยู่ในป่า เข้าถึงและทำการเก็บเมล็ดได้ยาก รวมทั้งต้องใช้เวลาและค่าใช้จ่ายในการไปเก็บเมล็ด

การสร้างแหล่งผลิตในป่าธรรมชาติหรือสวนป่าที่มีต้นไม้อยู่เดิม เป็นได้ 5 ประเภท คือ แหล่งผลิตตรวจพิสูจน์ แหล่งผลิตคัดเลือก แหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ แหล่งผลิตพิสูจน์ถิ่นกำเนิด และสวนผลิตเมล็ดพันธุ์

 ข้อดี คือ ใช้ได้ทันทีเมื่อมีความต้องการเมล็ดในการณเริงเร่งด่วน ไม่ต้องรอต้นไม้เติบโต

 ข้อเสีย คือ เป็นแหล่งที่มีคุณภาพปานกลาง หรือแม้ว่าบางแหล่งหมู่ไม้มีลักษณะดี แต่ก็ยังไม่ได้มีการทดสอบ การจัดการแหล่งผลิตในลักษณะนี้

2. แหล่งผลิตที่สร้างหรือปลูกขึ้นใหม่

ได้แก่ ต้นไม้ข้างถนน ทั่วไปลาอย่า ที่สาธารณะ จนถึงแปลงที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นแหล่งผลิตโดยเฉพาะ เช่น แปลงทดสอบสายพันธุ์ หรือ แปลงทดสอบแม่ไม้ ซึ่งจะเข้าถึงหมู่ไม้ได้สะดวก ทำการเก็บเมล็ดได้ง่ายกว่า ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลาในการเก็บเมล็ด

การสร้างโดยเริ่มต้นปลูกใหม่ทั้งหมด ให้เป็นแหล่งผลิตพิสูจน์ถิ่นกำเนิด และสวนผลิตเมล็ดพันธุ์

12 : คู่มือ การจัดการแหล่งผลิตพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

✓ ข้อดี คือ ได้แหล่งเมล็ดมีคุณภาพดีกว่า และได้รับการทดสอบในระดับหนึ่งแล้ว

✗ ข้อเสีย คือ ไม่อาจตอบสนองความต้องการเมล็ดได้อย่างรวดเร็ว ต้องมีการวางแผนการผลิตเมล็ดไว้ล่วงหน้า และประการสำคัญคือ มีค่าใช้จ่ายในการจัดสร้างและดูแลรักษามาก

ในแหล่งเมล็ด จะต้องดำเนินการคัดเลือก “แม่ไม้” (mother tree ตามศัพท์ป่าไม้ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรือ plus tree และ seed tree ในงานด้านปรับปรุงพันธุ์ไม้และจัดการเมล็ดไม้) ซึ่งหมายถึง ต้นไม้ที่มีลักษณะดีตามความต้องการ

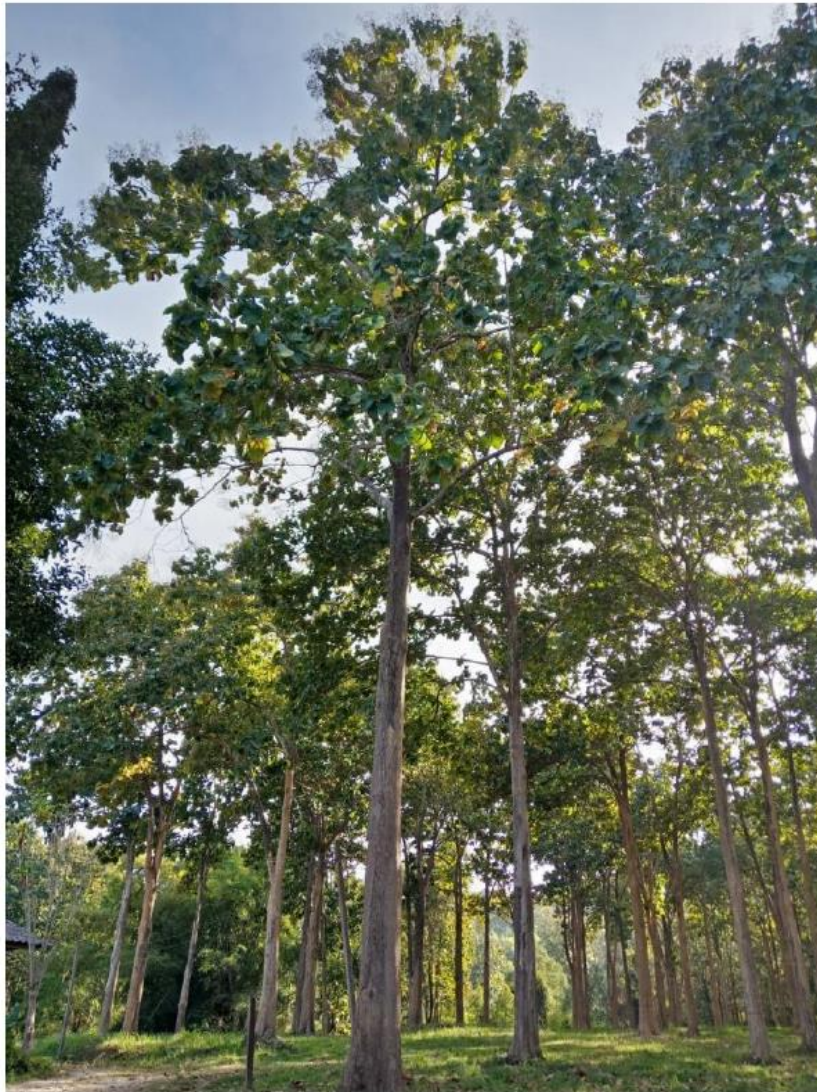

แหล่งแม่ไม้ในป่าธรรมชาติ (ป่าสักนวมินทร์ราชินี จังหวัดแม่ฮ่องสอน)

(ภาพโดย...มานพ ผู้พัฒนา)

ที่มา : สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 เชียงใหม่สะเรียง

สวนผลิตเมล็ดพันธุ์สัก สถาบันวนวัฒนวิจัยแม่ทา จังหวัดพะเยา
(ภาพโดย...สมพร คำชมภู)

14 : คู่มือ การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

ปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า

ปริมาณเมล็ดไม้ ช่วงเวลาให้เมล็ด และความยาวนานของช่วงเวลาในการให้เมล็ด ในแต่ละปีจะมีความแตกต่างกัน ทั้งในแต่ละต้น แต่ละชนิด แต่ละหมู่ไม้ และยังแตกต่างกันตามสภาพภูมิประเทศ และสภาพภูมิอากาศ โดยปัจจัยที่มีผลต่อผลผลิตเมล็ดเหล่านี้ แบ่งได้เป็น 2 ปัจจัย ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน ได้แก่

1) อายุต้นไม้ที่พร้อมออกดอกผล โดยอายุต้นไม้ที่เริ่มผลิตเมล็ดและจำนวนปีที่ให้เมล็ดขึ้นกับชนิดไม้ เช่น ไม้ให้ผลผลิตครั้งแรกเมื่ออายุประมาณ 8 ปี อย่างนา ตะเคียนทอง ให้ผลผลิตครั้งแรกเมื่ออายุประมาณ 12 ปี และจากรายงานของวิระพงษ์ (๒๕๔๓) พบว่าเมล็ดจากต้นไม้อายุ 35 ปีขึ้นไปมีคุณภาพเมล็ดและเปอร์เซ็นต์การงอกสูงกว่าเมล็ดจากต้นไม้อายุ 10 ปี

2) ขนาดของลำต้นและเรือนยอด กล่าวคือ ต้นไม้ชนิดเดียวกันที่มีลำต้นสูงใหญ่จะผลิตเมล็ดได้มากกว่าต้นเล็กหรือต้นที่เรือนยอดอยู่ต่ำร่มเงา นอกจากนี้จากงานวิจัยยังพบว่าขนาดของลำต้นมีผลต่อผลผลิตเมล็ดมากกว่าความสูง

3) ช่วงเวลาการออกดอก การออกดอกขึ้นกับชนิดไม้ โดยทั่วไปออกดอกปีละครั้ง แต่ไม้โตเร็วบางชนิด เช่น กระถินณรงค์ และกระถินเทพาออกดอกปีละ ๒ ครั้ง ทำให้ผลิตเมล็ดได้มากกว่า

สำหรับไม้วงศ์ยางบางชนิด เช่น ยางนา ออกดอกไม่สม่ำเสมอทุกปี อาจมีช่วงที่เป็นปีที่มีผลตกหรือปีที่มีผลน้อย เป็นต้น

2. ปัจจัยภายนอก ได้แก่

1) สภาพแวดล้อม พืชในป่าเขตร้อนโดยทั่วไปสามารถออกดอกติดผลได้ทุกช่วงเวลาตลอดทั้งปี เนื่องจากสภาพภูมิอากาศไม่ร้อนหรือหนาวจัดเกินไป แตกต่างจากป่าในเขตอบอุ่น ซึ่งไม่ออกดอกหรือผลิตเมล็ดในฤดูหนาว และสภาพภูมิอากาศที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงหรือหับพลงก็เป็นอันตรายต่อดอกและผล

2) ปัจจัยสิ่งมีชีวิต โดยเฉพาะสัตว์ต่าง ๆ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ดอก ผลและเมล็ด ได้รับความเสียหาย เช่น นกและค้างคาวที่จิก แทะดอกและผลจนทำให้ดอกและผลถูกทำลาย และบางส่วนอาจได้รับเชื้อราที่เป็นอันตรายต่อผลบนต้นด้วย หนอนกินดอกตูมของต้นสัก ตั๊กแตนและเพลี้ยดูดน้ำเลี้ยงช่อดอกสัก กัดกินและทำลายดอกและช่อดอกสัก

ดอกสัก

(ภาพโดย...วรวรรณ หิมพานต์)

แหล่งผลิตพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

การสร้างแหล่งผลิตพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

ในพื้นที่ของชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นการสร้างแหล่งผลิตพันธุ์ไม้ป่าจากป่าธรรมชาติ มีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

หลักการสร้างแหล่งจากป่าธรรมชาติ คือ

- ควรเลือกหาไม้ที่มีอายุมากพอที่จะผลิตเมล็ด เช่น สักและยางนา ควรมีอายุ 12 ปี ขึ้นไป ส่วนพะยุง ควรมีอายุ 8 ปี ขึ้นไป
- มีรูปทรงดี และมีการรบกวนของโรคและแมลงน้อย
- มีชนิดไม้ที่ต้องการกระจายอยู่ปานกลางหรือมาก
- ในพื้นที่ที่มีขนาดกว้างขวางมาก อาจมีมากกว่าหนึ่งแหล่งได้

เกณฑ์ในการคัดเลือกแม่ไม้

- แต่ละแหล่งควรมีแม่ไม้ อย่างน้อย 25 ต้นต่อไร่ แต่ละต้นควรอยู่ห่างกันมากกว่า 100 ม. (ควรเก็บเมล็ดจากต้นไม้จำนวน 15-25 ต้น)
- เลือกต้นไม้ที่มีรูปทรงดี มีเรือนยอดเด่นในหมู่ไม้นั้น
- หลีกเลี่ยงต้นที่ขึ้นอยู่โดดเดี่ยว
- เลือกต้นที่แข็งแรง ไม่มีโรคหรือแมลงทำลาย

ขั้นตอนการดำเนินการ

- สำรวจและทำการรังวัดพื้นที่เพื่อจัดทำแผนที่
- คัดเลือก ทำเครื่องหมายและบันทึกลักษณะของแม่ไม้ ได้แก่

ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางเพียงอก (DBH) ความสูง รูปทรง ผลผลิตเมล็ด ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เพื่อให้ค้นหาต้นไม้ได้ง่าย และใช้ใน

คู่มือ การจัดการแหล่งผลิตพันธุ์ไม้ป่าชุมชน : 17

การประเมินกำลังผลิตเมล็ดไม้ให้มีความถูกต้องและแม่นยำมากขึ้น

- ทำแผนผังแสดงแม่ไม้ เพื่อให้เกิดความสะดวกในการเก็บเมล็ด
- จัดทำแนวเขตของแหล่ง เพื่อให้สังเกตได้ง่าย และความสะดวกในการเข้าไปเก็บเมล็ด รวมถึงเป็นการควบคุมดูแลป้องกันพื้นที่ โดยทำเครื่องหมายด้วยวัสดุต่าง ๆ รอบพื้นที่ แหล่งเมล็ดไม้ชั้นดี เช่น แหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าแบบสวนผลิตเมล็ดควรทำแนวเขตที่แน่นอน เช่น ใช้รั้วลวดหนามยึดด้วยเสาปูน
- ควรทำพื้นที่ตามรอบแนวแปลงปลูกให้โล่งเตียน สำหรับเป็นแนวกันไฟ และเป็นทางตรวจการณ์ได้ด้วย

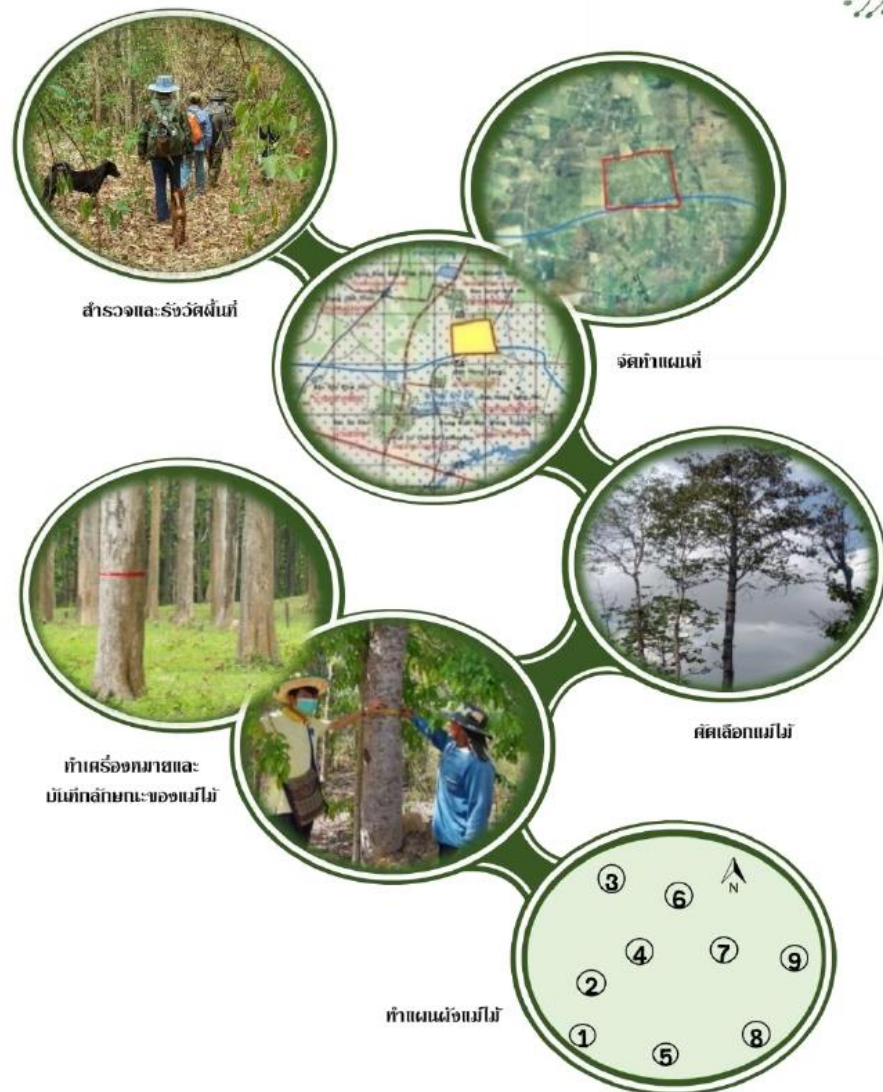

แม่ไม้แดง

แม่ไม้พะยูน

ขั้นตอนการดำเนินการ

คู่มือ การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน : 19

บัญชีแสดง จำนวนต้นไม้และแม่ไม้
ชนิดไม้.....

ท้องที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....ปีที่.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

20 : คู่มือ การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

ลำดับ	ต้นไม้ (แม่ไม้)	ความโต (ซม.)	ความสูง (ม.)		รูปทรง			ผลผลิตเมล็ด			หมายเหตุ
			Hb	Ht	กลม	เหลี่ยม	ไม่	มาก	ปานกลาง	น้อย	
1	1	๓0	20	40	/			/			
2	2	60	15	30	/				/		
3		10	8	15			/			/	
4		22	10	๒๒		/				/	
5		30	11	38		/				/	
6		8	5	10			/			/	ยอดหัก
7	3	120	1๓	35	/			/			
8		25	7	18			/			/	
9		30	๙	21			/			/	แมลงทำลายใบ
10		5	๒	10			/			/	
11	4	70	15	30	/			/			
12	5	120	24	42	/			/			
13		12	6	10			/			/	
14		6	3	12			/			/	
15	6	100	30	45	/			/			

แบบบันทึกการประเมินคุณค่าต้นไม้และแม่ไม้ในการสำรวจ

การดูแลแหล่งผลิตพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

หมู่บ้านที่ได้ดำเนินการคัดเลือกให้เป็นแหล่งผลิตพันธุ์ไม้ป่า จำเป็นต้องได้รับการจัดการ การบำรุง ดูแลรักษา เพื่อ

1. ทำให้ปริมาณผลผลิตเมล็ดเพิ่มขึ้น
2. ทำให้สามารถเข้าถึงแหล่งผลิตได้สะดวก
3. ทำให้เมล็ดมีคุณภาพดีขึ้น
4. ทำให้สะดวกและประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บเมล็ด
5. ทำให้แหล่งผลิตมีความปลอดภัย ทั้งจากไฟไหม้ การลักลอบตัด หรือการบุกรุกพื้นที่
6. ป้องกันการผสมเกสรกับต้นไม้ที่ไม่ต้องการ

โดยวิธีการทั่วไป ได้แก่

1. การเพิ่มแสง

การที่ผลผลิตเมล็ดต่ำ เนื่องจากหมู่บ้านมีพื้นที่อยู่หนาแน่นเกินไปจนเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตและการออกดอกผล การตัดกิ่ง หรือการตกแต่งกิ่งของต้นไม้ที่อยู่โดยรอบแม่ไม้ จะเป็นการช่วยให้เรือนยอดของแม่ไม้ได้รับแสงเพิ่มมากขึ้น เป็นแนวทางหนึ่งในการเพิ่มผลผลิตของเมล็ด

2. การใช้ปุ๋ย

การใส่ปุ๋ย เพื่อเพิ่มผลผลิตเมล็ด โดยควรใส่ปุ๋ยหลังจากที่ต้นไม้สร้างตาดอกแล้ว ผู้ทรงของปุ๋ยที่ใช้ นั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ หรือคุณสมบัติของดินและควรมีการทดสอบว่าปุ๋ยสูตรใดให้ผลดีที่สุด ในทางปฏิบัติ นั้นหากคุณสมบัติของดินยังไม่แน่นอนก็อาจใช้ปุ๋ยสูตรเสมอ เช่น 15-15-15 ทดแทนไปได้

เนื่องจากการออกดอกและติดผลนั้นขึ้นกับปัจจัยหลายประการ ผลของการใส่ปุ๋ยเพื่อเพิ่มผลผลิตเมล็ดอาจมีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่นหรือในแต่ละชนิดไม้

3. การควบคุมป้องกันแมลงศัตรูป่าไม้

โรคและแมลงอาจเกิดการระบาดที่รุนแรงและรวดเร็ว รวมทั้งแมลงอาจทำอันตรายกับต้นไม้ได้ตั้งแต่ระยะก่อนเป็นตาออก ระยะที่ติดอกและผลกำลังพัฒนาหรือผลแก่

การควบคุมและกำจัดแมลงในแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า ทำได้ดังนี้

1) การควบคุมทางชีววิธี เป็นวิธีที่ใช้สิ่งมีชีวิตตัวอื่นไปควบคุมหรือทำอันตรายสิ่งที่มีชีวิตอีกพวกหนึ่ง เช่น การใช้เชื้อแบคทีเรียชนิดบาซิลลัสธูริงเอนซิส หรือ บีที ในการควบคุมและกำจัดหนอนแมลง นอกจากนี้ก็มีการใช้พวกตัวห้ำ ตัวเบียน เป็นตัวควบคุมหนอนแมลงได้ เช่น การใช้มวนพิฆาต เป็นตัวห้ำในการควบคุมหนอน หนอนผีเสื้อกินใบสัก และหนอนผีเสื้อกินผิวใบสัก

2) การใช้สารเคมี เป็นวิธีการที่ต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ และต้องเลือกใช้ให้เหมาะสม โดยเริ่มพ่นครั้งแรกเมื่อช่อดอกเริ่มแทงช่อออกมา ทั้งนี้ควรดำเนินการตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3) วิธีอื่น ๆ เช่น การคัดเลือกพันธุ์ที่มีความต้านทานแมลง การจับแมลงมาทำลายโดยใช้กับดักชนิดต่าง ๆ เช่น กิ่งพันธุ์โรโมนและกับดักแบบใช้แสง เป็นต้น

4. การป้องกันให้แหล่งเมล็ดมีความปลอดภัย

แหล่งเมล็ดมีโอกาสดูถูกหรือถูกทำลายได้จากไฟป่า การลักลอบตัดไม้ และการบุกรุกพื้นที่ การป้องกันอาจทำได้โดย

1) การกำหนดแนวไฟรอบพื้นที่ โดยการวางรั้วพืชและไม้พุ่มต่ำให้โล่งเตียน กว้างประมาณ 8-15 เมตร หรือทำเป็นถนนชั่วคราวที่ใช้เป็นทางตรวจการไปด้วย รวมทั้งทำการตรวจตราอย่างสม่ำเสมอ และการสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านที่อยู่รอบพื้นที่ให้รับรู้ถึงความสำคัญของแหล่งเมล็ด เพื่อร่วมกันป้องกันแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า

2) การกำจัดวัชพืชในแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ตามธรรมชาติ หรือแม้ไม่มีอายุมากแล้ว การกำจัดวัชพืชก็จะช่วยให้เก็บเมล็ดได้สะดวกขึ้น และจะเป็นการลดปริมาณเชื้อไฟหรือความรุนแรงเมื่อเกิดไฟป่าได้ สำหรับบางแหล่งอาจใช้หญ้าแห้งคลุมโคนต้นและบริเวณใต้พุ่มใบเพื่อเป็นการขัดขวางการเจริญพัฒนาของวัชพืชในขณะเดียวกันก็เป็นการช่วยอุ้มความชื้นและเพิ่มอินทรียมวลให้ดินด้วย ส่วนแหล่งเมล็ดที่เป็นสวนป่าเริ่มปลูกในปีแรก ๆ การกำจัดวัชพืชเป็นการช่วยให้ต้นไม้มีอัตราการรอดตายสูง และเติบโตดีขึ้น

ส่วนวิธีการอื่น ๆ เช่น การใช้ฮอร์โมนเร่งการออกดอกผล
หรือการตัดขยายระยะ อาจไม่เหมาะสมสำหรับการดำเนินการใน
แหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าในชุมชน

การออกผลของสัก พะยูง และประดู่

24 : คู่มือ การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

เอกสารอ้างอิง

สุวรรณ ตังมิตรเจริญ. 2557. แนวทางการพัฒนาแหล่งผลิตพันธุ์ไม้ป่า. สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ. 148 น.

ส่วนวนวัฒนวิจัย สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้.
ม.ป.ป. คู่มือการดูแลแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ไม้. ส่วนวนวัฒนวิจัย
สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ. 26 น.

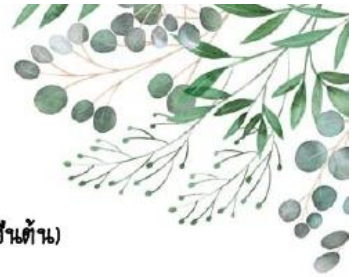

ภาคผนวก

26 : คู่มือ การจัดการแหล่งผลิตพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

แบบฟอร์มการสำรวจเบื้องต้นแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า (ไม้ยืนต้น)
สำหรับวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้

ชนิดไม้ :

ชื่อวิทยาศาสตร์ :
ชื่อท้องถิ่น ชื่อสามัญ

ที่ตั้งหน่วยงาน

ชื่อหน่วยงาน
สถานที่ติดต่อ
โทรศัพท์/โทรสาร
ชื่อหัวหน้าหน่วยงาน :
โทรศัพท์ :

ที่ตั้งแหล่งเมล็ดไม้

ชื่อป่า/สถานที่
หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ
จังหวัด ความสูงจากระดับน้ำทะเล (เมตร) :
ละติจูด ลองจิจูด
รายละเอียดอื่น ๆ :
ระยะทางเดินเท้าถึงแหล่งเมล็ด (เมตรหรือกิโลเมตร) :
ระยะทางระหว่างหน่วยงานถึงแหล่งเมล็ด (เมตรหรือกิโลเมตร) :
การทำหนวดขอบเขตป่า : ☐ มี ☐ ไม่มี
แผนที่ เลขที่ : sheet แผนที่
ลักษณะถนน : ☐ ดาดยาง ☐ ดูกรัง ☐ อื่น ๆ
หมายเหตุ :

ประเภทปากที่ขึ้นอยู่

☐ ปารรรมชาติ	☐ ปาไม่สดใบ ☐ ปาติบชั้น ☐ ปาติบแดง ☐ ปาติบเขา ☐ ปาชาอหาด ☐ ปาพรุ ☐ ปาบึงน้ำจืด	☐ ปาสดใบ ☐ ปาเบญจพรรณ ☐ ปาเต็งรัง
	☐ ปาปลูก ปีที่ปลูก.....อายุ.....ปี ต้นกำเนิดของเมล็ดที่ใช้..... ☐ ไม่แน่ชัด ☐ อื่น ๆ ระบุ.....	

รายละเอียดทงไม้

ความสูงเฉลี่ย (ม.) : เส้นผ่านศูนย์กลาง (ซม.) :
 พื้นที่ (ไร่) : จำนวนต้น/ไร่ :
 ผลผลิตเมล็ด : ☐ มี ☐ ไม่มี
 เคยมีการเก็บเมล็ดจากแหล่งนี้มาก่อนหรือไม่ : ☐ เคย ☐ ไม่เคย
 โปรดให้คะแนนลักษณะต่าง ๆ ของทงไม้ (คะแนน 1-5) ลงในช่องว่าง
 ความหมายของคะแนน
 1. น้อยมาก 2. น้อย 3. ปานกลาง 4. ติ 5. ดีมาก
 ลักษณะของทงไม้ :
 การเข้าถึง.....รูปทรง.....การแตกกิ่งก้าน (กิ่งก้านน้อยถือว่าดี).....
 ผลผลิตเมล็ด.....ความปลอดภัย.....
 ความหนาแน่นของทงไม้ :
☐ น้อย ☐ ปานกลาง ☐ หนาแน่น ☐ หนาแน่นมาก
 การกระจายของต้นไม้ :
☐ ขึ้นใกล้กันเป็นกลุ่ม ☐ กระจายห่างกันเป็นจุด/ห่อหุ้มทั่วพื้นที่
☐ ขึ้นเป็นแถวตามแนวถนน
 หมายเหตุ : กรุณาแนบภาพถ่ายตัวอย่าง (ถ้ามี)

28 : คู่มือ การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

แผนกของแหล่งเมล็ดไม้โตกลางแจ้ง

ผู้สำรวจ.....วันที่.....

ทะเบียนประวัติแม่ไม้

1. ชนิดไม้.....
ชื่อพฤกษศาสตร์.....
2. เลขที่แม่ไม้.....
3. สถานที่คัดเลือก (ท) แหล่ง.....
(ข) หมู่บ้าน/ตำบล.....
(ค) อำเภอ.....
(ง) จังหวัด.....
4. ชนิดป่า.....
พรรณไม้ที่ขึ้นปะปน.....
5. ตำแหน่งที่ตั้ง E.....
N.....

ภาพถ่ายแม่ไม้

6. ชนิดดิน..... สภาพพื้นที่.....
7. การสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ.....
ความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง..... เมตร
8. เส้นผ่านศูนย์กลางลำต้นที่ระดับอก (DBH)..... เซนติเมตร ความสูง..... เมตร
9. ความสูงจากโคนต้นถึงกิ่งแรก..... เมตร ความสูงจากโคนถึงแตกง่าม..... เมตร
10. รูปทรงของลำต้น
(ก) ความตรง ☐ ตรง ☐ เอียงเล็กน้อย ☐ เอียงมาก
(ข) ความต่อเนื่องจากโคนถึงยอด ☐ ตรงถึงยอด ☐ โค้งที่โคนเล็กน้อย
☐ โค้งที่ปลายเล็กน้อย
11. ลักษณะเรือนยอด
(ก) ขนาด (เทียบกับลำต้น) ☐ เล็ก ☐ กลาง ☐ ใหญ่
(ข) รูปทรง ☐ สม่ำเสมอ ☐ รูปไข่ ☐ ไม่สม่ำเสมอ

30 : คู่มือ การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

12. ลักษณะกิ่ง

- (ก) ขนาด (เกือบสัดส่วนกับลำต้น) ☐ เล็ก ☐ กลาง ☐ ใหญ่
 (ข) กิ่งทำมุมกับลำต้น (องศา) ☐ 35-50 ☐ 51-70 ☐ 71-90
 (ค) การติดกิ่งตามธรรมชาติ ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ไม่ดี
 (ง) จำนวนกิ่งเล็กตามลำต้นที่แตกใหม่ กิ่ง

13. ลักษณะลำต้น

- (ก) ความตรง ☐ ตรง ☐ คดเป็นคลื่นเล็กน้อย
 (ข) การบิดของลำต้น ☐ ตรง ☐ บิดเล็กน้อย ☐ บิดมาก
 (ค) ความกลม ☐ กลม ☐ ค่อนข้างกลม ☐ กลมรี
 (ง) ขูพวน ☐ ไม่มี ☐ มีเล็กน้อย ☐ มีมาก

14. ปริมาณผลผลิตเมล็ดดี ☐ ต่ำมาก ☐ ต่ำปานกลาง ☐ ไม่ตก ☐ ไม่พบ

15. การทำลายของโรคและแมลง

- (ก) กิ่งต้น ☐ ไม่มี ☐ มีเล็กน้อย ☐ มีปานกลาง ☐ มีมาก
 (ข) กิ่งใบ ☐ ไม่มี ☐ มีเล็กน้อย ☐ มีปานกลาง ☐ มีมาก

16. วิธีการนำแม่ไม้ไปขายอาพันธ์ ☐ เมล็ด ☐ กิ่ง ☐ ราก ☐ อื่น ๆ

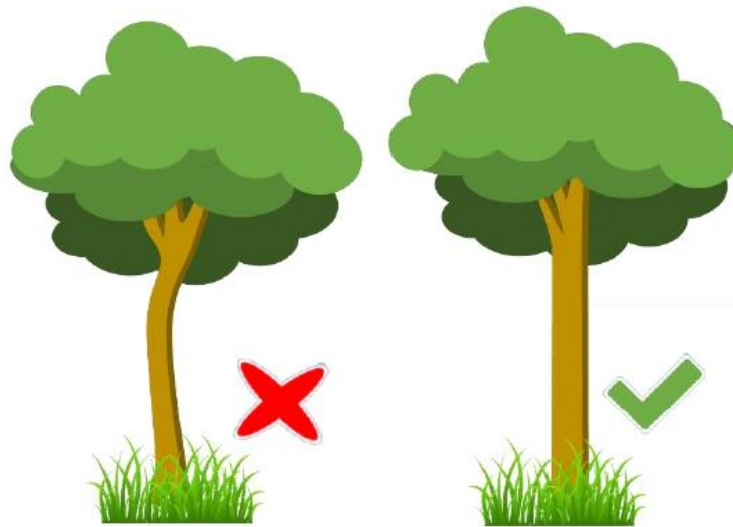
17. หมายเหตุ

18. วัน เดือน ปี ที่คัดเลือก ผู้คัดเลือก

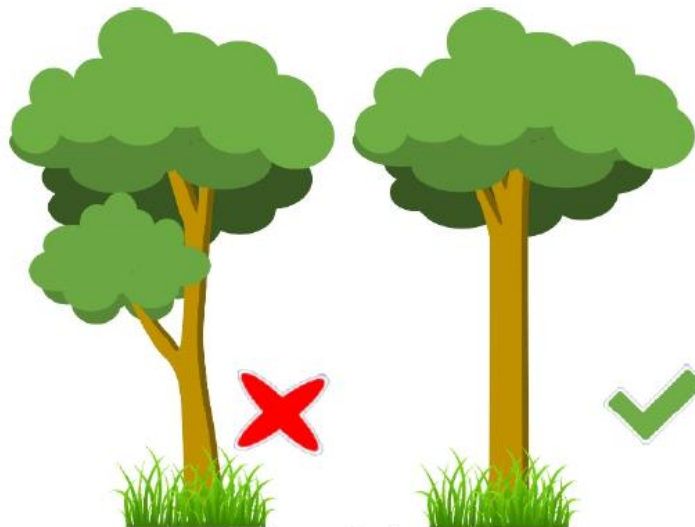
19. หน่วยงานที่คัดเลือก

ข้อพิจารณาในการคัดเลือกแม่ไม้

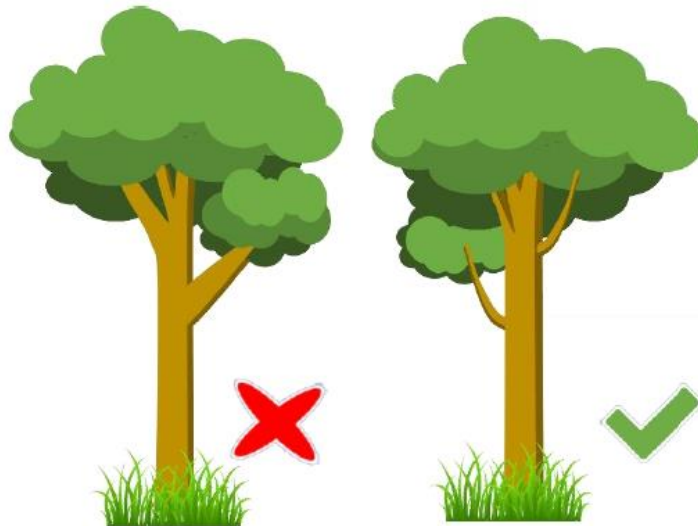

รูปทรงต้นไม้ : เลือกต้นที่มีลำต้นตรงเปลา

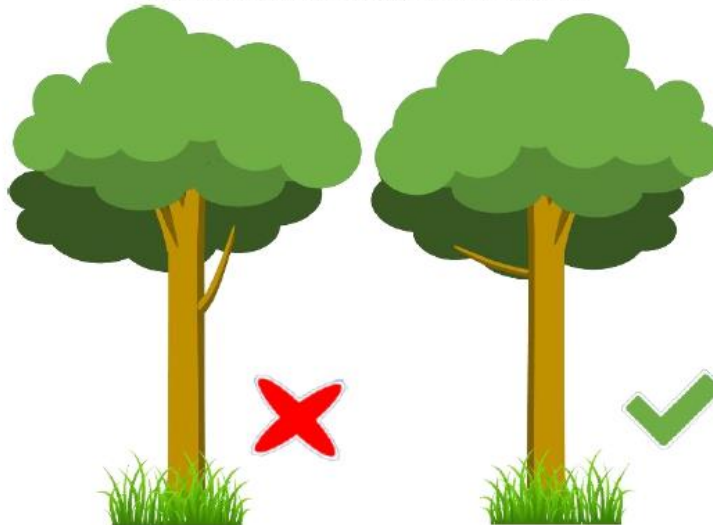

รูปทรงต้นไม้ : เลือกต้นที่มีลำต้นตรงเปลา

32 : คู่มือ การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

ลักษณะของกิ่ง : เลือกต้นที่ลำต้นมีกิ่งขนาดเล็ก

ลักษณะของกิ่ง : เลือกต้นที่ลำต้นมีแตกกิ่งเป็นมุมฉาก

ท่อนไม้มีการเติบโตดี

โคนต้นไม้มีรูพวงแหวน แฉกแรง ไม่มีโรคและแมลงทำลาย

34 : คู่มือ การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

ตัวอย่างแม่ไม้ในชุมชนของแต่ละภาค

แม่ไม้ในที่สำรวจพบในภาคเหนือ

1. ชุมชนบ้านขุนแมงจ ต.ปงเตา อ.จาว จ.ลำปาง

ประดู่ป่า

สัก

แดง

มะค่าโมง

2. ชุมชนบ้านขอใต้ ต.บ้านขอ อ.เมืองปาน จ.ลำปาง

กระบาก

ประดู่ป่า

สัก

แดง

คู่มือ การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน : 35

3. ฐานป่าทางดอยแก้ว ต.ป่าข้าง อ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย

ประดู่ป่า

ประดู่ป่า

กระพี้เขาควาง

ชิงชัน

แม่ไม้ในที่สำรวจพบในภาคกลาง

1. ฐานบ้านนาอิด้าน ต.ท่ากระดาน อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา

พะยูง

กระทุ่ม

ตะเคียนทอง

ขนุนป่า

36 : คู่มือ การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

2. ฐานบ้านพุเตย-พุราต ต.ท่าเสา อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี

พลวง

ประตู่

ส้มอพิเภก

มะหาด

แม่ไม้ในที่สำรวจพบในภาคตะวันออกเหนือของเหนือ

1. ฐานบ้านหนองเต็ง ต.หัวถนน อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์

มะค่าแต้

แดง

ศรีธรณโชัย

สะเตา

2. ทุ่งชนบ้านนาโพธิ์ ต.นาจั่ว อ.เขาสวนกวาง จ.ขอนแก่น

เต็ง

แดง

ประดู่ป่า

ยางเหียง (ขาค)

3. ทุ่งชนบ้านหนองกิตติ์ดอน ต.นาเชือก อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม

ยางพลวง

ประดู่ป่า

ยางเหียง (ขาค)

แดง

แม่ไม้ในที่สำรวจพบในภาคใต้

1. ชุมชนบ้านนิคม ต.ท่าชะมวง อ.รัตภูมิ จ.สงขลา

เปรี๊ยะ

ไข่เหี่ยว

กันเกรา

หลุมพอ

2. ชุมชนบ้านทุ่งใหญ่ ต.นาทอน อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล

กันเกรา

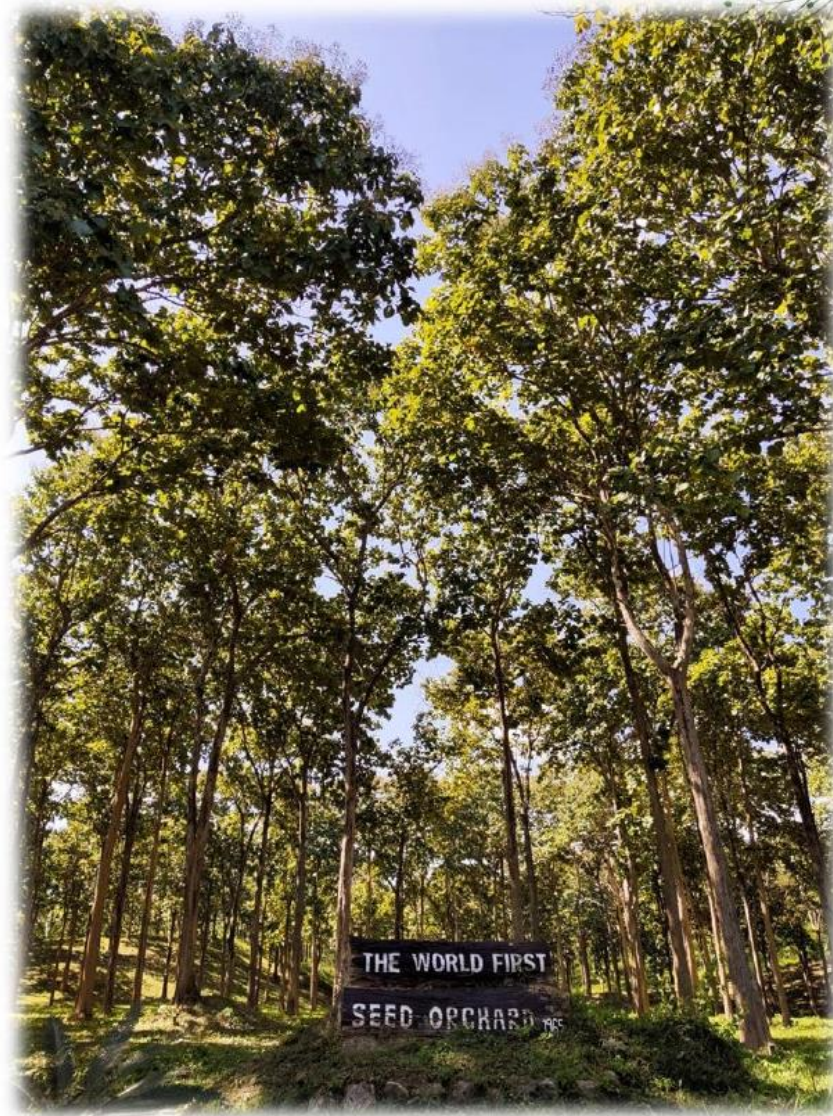
มะฮอกกานี

หมาทูลดีตาน

หลุมพอ

คู่มือ การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน : 39

สวนผลิตเมล็ดพันธุ์ไม้แห่งแรกของโลก
ณ สถานีวนวัฒนวิจัยแม่กา จังหวัดพะเยา
(ภาพโดย...สมพร คำชมภู)

40 : คู่มือ การจัดการแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชุมชน

กรมป่าไม้

๘๑ ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ : ๐ 25๕๑ ๕2๑2-๖ ต่อ ๕๕๑๑

โทรสาร : ๐ 25๕๑ ๕2๑2-๖ ต่อ ๕๕๑๑

www.forest.go.th

ประวัติคณะผู้วิจัยและที่ปรึกษาโครงการวิจัย

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นายสุทัศน์ เล้าสกุล
(ภาษาอังกฤษ) Mr. Suthat Laosakul
2. หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3-1009-03197-39-5
3. ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการส่วนวนวัฒนวิจัย สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้
4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก
สถานที่ติดต่อ ส่วนวนวัฒนวิจัย สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้
61 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ 0-2561-4292-3 ต่อ 5449 ,0-922-462-979
E-mail address : suthat_47@hotmail.com

5. ประวัติการศึกษา ระบุสถาบันการศึกษา สาขาวิชาและปีที่จบการศึกษา

พ.ศ.	วุฒิการศึกษา	สาขาวิชา	สถาบัน	ประเทศ
2528	ปริญญาตรี (วท.บ) วนศาสตร์	วนวัฒนวิทยา	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ไทย
2535	ปริญญาโท (วท.ม) วนศาสตร์	วนวัฒนวิทยา	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ไทย

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

- วนวัฒนวิทยา

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ระบุสถานภาพในการทำการวิจัย
ว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละข้อเสนอการวิจัย

- 1) ผลงานวิจัยพิมพ์เผยแพร่ บทความทางวิชาการ (ระบุชื่อเรื่อง แหล่งที่พิมพ์และปีที่พิมพ์)

- ไม้เศรษฐกิจที่น่าสนใจ ในประเทศไทย (2545) เอกสารประกอบการสัมมนาทางวนวัฒนวิทยา
ครั้งที่ 7 เรื่อง วนวัฒนวิทยาเพื่อพัฒนาสวนป่าเศรษฐกิจ วันที่ 12-14 ธันวาคม 2544 ณ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน กรุงเทพฯ

- แนวทางการส่งเสริมปลูกไม้ไผ่ในพื้นที่ภาคกลาง (2546) เอกสารประกอบการสัมมนา
โครงการร่วมรักษาผืนป่าตะวันตกเชิงระบบนิเวศน์ ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร เรื่อง สถานการณ์การจัดการ
ทรัพยากรไม้ไผ่ ในจังหวัดกาญจนบุรี วันที่ 19 กรกฎาคม 2546 ณ สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี จังหวัด
กาญจนบุรี

- ไม้ พืชนอกประเทศ (2546) เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง “ไม้กับการอนุรักษ์ดินและน้ำ” ในการฝึกอบรมโครงการนำร่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อจัดการอุทยานแห่งชาติอย่างยั่งยืน จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 1-3 กันยายน 2546

- การสำรวจและจำแนกชนิดพันธุ์ไม้ (2547) เอกสารประกอบการบรรยาย โครงการฝึกอบรม หลักสูตร “การสำรวจและจำแนกชนิดพันธุ์ไม้และสมุนไพรเพื่อการอนุรักษ์สายพันธุ์และการใช้ประโยชน์” ในท้องที่จังหวัดกาญจนบุรี ให้แก่เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ระหว่างวันที่ 19 - 23 กรกฎาคม 2547

- คู่มือการปลูกและใช้ประโยชน์ไม้ไผ่ (2551) เอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตร “การปลูกและการใช้ประโยชน์จากไม้ไผ่” ระหว่างวันที่ 14-16 พฤษภาคม 2551 ณ โรงแรมประสพสุขจังหวัดกาญจนบุรี

2) งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว (ชื่อเรื่อง ปีที่พิมพ์ การเผยแพร่ และสถานภาพในการทำวิจัย)

- การทดลองระยะปลูกไม้สะเดา พ.ศ. 2540

- อิทธิพลของวัสดุเพาะชำและวัสดุกลบที่มีผลต่อการงอกของเมล็ดหวายโป่งและหวายกำพวน พ.ศ. 2540

- ระบบผสมพันธุ์ของไม้สะเดาไทย พ.ศ. 2543

- การศึกษาความผันแปรของแหล่งเมล็ดไม้เทียมในท้องที่อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2544

- การเจริญเติบโตของหน่อไม้ไผ่ตงและไผ่เลี้ยง ในท้องที่อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2548

- ผลผลิตพันธุ์ไม้ไผ่ในจังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2548

- โครงการสร้างสวนรวมพันธุ์ไม้ไผ่ที่มีศักยภาพสูงทางเศรษฐกิจ พ.ศ. 2552-2555

- โครงการขยายพันธุ์ไม้ไผ่ที่มีศักยภาพสูงทางเศรษฐกิจ พ.ศ. 2552-2553

- โครงการจัดการไม้ไผ่ที่มีศักยภาพสูงทางเศรษฐกิจ พ.ศ. 2554-2555

- โครงการศึกษาความแปรผันทางพันธุกรรมของกล้าไผ่มันหมูและไผ่บงหวาน พ.ศ. 2556-2559

3) ผลงานเด่น

- ข้าราชการดีเด่น และรางวัล “เพชรจรัสแสง” ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประจำปี พ.ศ. 2561

- ส่งเสริมและให้ความรู้ด้านการปลูก ขยายพันธุ์ การจัดการ รวมถึงการใช้ประโยชน์จากไม้แก่ภาครัฐ เอกชน ชุมชน และประชาชนทั่วไป

- งานปรับปรุงพันธุ์ไม้พะยุง เพื่อขยายพันธุ์ไม้พะยุงพันธุ์ดีแก่หน่วยงานภาครัฐและประชาชนทั่วไป

- งานบริการและให้คำแนะนำด้านรุกขกรแก่หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนที่สนใจ

ผู้ร่วมวิจัย คนที่ 1

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางพวงพรรณ หวังโพธิ์
(ภาษาอังกฤษ) Mrs, Phuangphan Whuangplong
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3-1001-01187-15-1
3. ตำแหน่งปัจจุบันนักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ
4. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก
สถานที่ติดต่อ ฝ่ายวิจัยและจัดการเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า ส่วนวนวัฒนวิจัย
สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้
โทรศัพท์ 0-2561-4292-3 ต่อ 5429
E-mail address: pyf49@hotmail.com

5. ประวัติการศึกษาต้องระบุสถาบันการศึกษา สาขาวิชาและปีจบการศึกษา

ปี พ.ศ.	วุฒิการศึกษา	สาขาวิชา	สถาบัน	ประเทศ
2530	ปริญญาตรี (วท.บ) วนศาสตร์	ชีววิทยาป่าไม้	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ไทย

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

- การอนุรักษ์พันธุ์กรรม

7. ประสบการณ์การบริหารงานวิจัยและงานวิจัย

งานวิจัยที่อยู่ระหว่างดำเนินการ:

-

งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว (เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย):

- การวิจัยและพัฒนาพันธุ์ไม้พะยุงเพื่อการปลูกป่าและการใช้ประโยชน์ พ.ศ. 2562
- ชีววิทยาดอก เทคนิคการผสมเกสรของไม้พะยุง พ.ศ. 2555
- พันธุ์กรรมที่ควบคุมลักษณะของเมล็ดต่อการเจริญเติบโตของกล้าไม้มะขามป้อม พ.ศ.2551

ผู้ร่วมวิจัย คนที่ 2

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นายสุชาติ นิ่มพิลา
(ภาษาอังกฤษ) Mr. Suchat Nimpila
2. เลขประจำตัวประชาชน 3-4013-00008-90-4
3. ตำแหน่งปัจจุบัน นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ
4. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก
สถานที่ติดต่อ สถานีเมล็ดพันธุ์ไม้ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
ตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น 40110
โทร.081-5440718, 091-2463009
E-mail : suchad2010@hotmail.com

5. ประวัติการศึกษาต้องระบุสถาบันการศึกษา สาขาวิชาและปีที่จบการศึกษา

ปี พ.ศ.	วุฒิการศึกษา	สาขาวิชา	สถาบัน	ประเทศ
2532	ปริญญาตรี (วท.บ) วนศาสตร์	การจัดการป่าไม้	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ไทย

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

-

7. ประสบการณ์การบริหารงานวิจัยและงานวิจัย

-

ผู้ร่วมวิจัย คนที่ 3

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นายศุภชัย นุชิต
(ภาษาอังกฤษ) Mr. Supachai Nuchit
2. เลขประจำตัวประชาชน 5-4199-90002-82-4
3. ตำแหน่งปัจจุบัน นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ
4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก
สถานที่ติดต่อ สถานีเมล็ดพันธุ์ไม้ลำปาง จังหวัดลำปาง 291 หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านหวด
อำเภอองาว จังหวัดลำปาง
โทรศัพท์ 089 701 0597
E-mail : supachai571@gmail.com

5. ประวัติการศึกษาต้องระบุสถาบันการศึกษา สาขาวิชาและปีที่จบการศึกษา

ปี พ.ศ.	วุฒิการศึกษา	สาขาวิชา	สถาบัน	ประเทศ
2538	ปริญญาตรี (วท.บ) วนศาสตร์	การจัดการลุ่มน้ำ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ไทย

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

-

7. ประสบการณ์การบริหารงานวิจัยและงานวิจัย

-

ผู้ร่วมวิจัย คนที่ 4

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นายบางรักษ์ เชษฐสิงห์
(ภาษาอังกฤษ) Mr. Bangrak Chadthasing
2. เลขประจำตัวประชาชน 3-5704-00342-63-4
3. ตำแหน่งปัจจุบัน นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ
4. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก
สถานที่ติดต่อ สถานีเมล็ดพันธุ์ไม้สงขลา จังหวัดสงขลา หมู่ที่1 ตำบลฉลุง อำเภอกาบังใหญ่
จังหวัดสงขลา 90110
โทรศัพท์ โทรศัพท์ 083 0064258 โทรสาร -
E-mail : chadthasing@gmail.com

5. ประวัติการศึกษาต้องระบุสถาบันการศึกษา สาขาวิชาและปีที่จบการศึกษา

ปี พ.ศ.	วุฒิการศึกษา	สาขาวิชา	สถาบัน	ประเทศ
2539	ปริญญาตรี (วท.บ) วนศาสตร์	วนศาสตร์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ไทย

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

การตรวจพิสูจน์ชนิดไม้ การปลูกสร้างสวนป่า การใช้ประโยชน์ไม้ การจัดการเมล็ดไม้

7. ประสบการณ์การบริหารงานวิจัยและงานวิจัย

-

ผู้ร่วมวิจัย คนที่ 5

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นายบุญส่ง สมพะพะ
(ภาษาอังกฤษ) Mr. Bounsong Sompoh
2. เลขประจำตัวประชาชน 3-5006-00185-43-5
3. ตำแหน่งปัจจุบัน นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ
4. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก
สถานที่ติดต่อ สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้ ถ.พหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ. 10900
โทรศัพท์ 02-561-4292-3 ต่อ 5473, 5491
E-mail : -

5. ประวัติการศึกษาต้องระบุสถาบันการศึกษา สาขาวิชาและปีจบการศึกษา

ปี พ.ศ.	วุฒิการศึกษา	สาขาวิชา	สถาบัน	ประเทศ
2530	ปริญญาตรี (วท.บ) วนศาสตร์	วนวัฒนวิทยา	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ไทย
2541	ปริญญาโท (วท.ม) วนศาสตร์	วนวัฒนวิทยา	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ไทย

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

ด้านการวิจัยคุณสมบัติไม้ การตรวจพิสูจน์ไม้ การจัดการไฟป่า

7. ประสบการณ์การบริหารงานวิจัยและงานวิจัย

งานวิจัยที่อยู่ระหว่างดำเนินการ: -

งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว (เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย):

- คุณสมบัติและการใช้ประโยชน์ของไม้สกุล เต็ง พะยอม และสยา บางชนิด (พ.ศ. 2548)
- กลสมบัติของหวายกำพวนและหวายโป่ง (พ.ศ. 2548)
- กลสมบัติของไม้ผลบางชนิด (พ.ศ. 2545)
- ลักษณะโครงสร้างและคุณสมบัติของไม้เสม็ด (พ.ศ. 2545)
- แหล่งเชื้อเพลิงในป่าผลัดใบ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง (พ.ศ.2543)

ผู้ร่วมวิจัย คนที่ 6

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวนฤมล นุชเปลี่ยน
(ภาษาอังกฤษ) Ms. Narumol Noochplian
2. เลขประจำตัวประชาชน 3-1102-00539-22-5
3. ตำแหน่งปัจจุบัน นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ
4. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก
สถานที่ติดต่อ ศูนย์ป่าไม้ฉะเชิงเทรา 8 ถนนมหาจักรพรรดิ ต.หน้าเมือง อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา 24000
โทรศัพท์ 0863898363 โทรสาร 038 511053
E-mail : ms.narumol@gmail.com

5. ประวัติการศึกษาต้องระบุสถาบันการศึกษา สาขาวิชาและปีที่จบการศึกษา

ปี พ.ศ.	วุฒิการศึกษา	สาขาวิชา	สถาบัน	ประเทศ
2550	ปริญญาตรี (วท.บ) วนศาสตร์	ชีววิทยาป่าไม้	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ไทย

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

นิเวศวิทยาป่าไม้

7. ประสบการณ์การบริหารงานวิจัยและงานวิจัย

งานวิจัยที่อยู่ระหว่างดำเนินการ:

-

งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว (เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย):

- การประเมินค่าดัชนีพื้นที่ผิวใบของป่าชนิดต่างๆ ในประเทศไทย (Estimation of Leaf Area Index (LAI) of Various Forest Types in Thailand) ร่วมกับส่วนวิจัยต้นน้ำ สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช (พ.ศ. 2552 - 2554)
- “ศักยภาพในการให้น้ำท่าของกลุ่มน้ำระยอง” ร่วมกับส่วนวิจัยต้นน้ำ สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช (พ.ศ. 2552 - 2554)
- การประเมินพื้นที่ป่าไผ่โดยภูมิสารสนเทศ (Assessment of Bamboo Forest Area by Geo-Informatics) ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) (พ.ศ. 2551- 2552)

ผู้ร่วมวิจัย คนที่ 7

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นายทิดา เลาหบุตร
(ภาษาอังกฤษ) Mr. Ticha Laohaboot
2. เลขประจำตัวประชาชน 3-2301-00164-43-1
3. ตำแหน่งปัจจุบัน เศรษฐกรชำนาญการ
4. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก
สถานที่ติดต่อ ศูนย์ป่าไม้ชัยภูมิ เลขที่ 363 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
โทรศัพท์ -
E-mail : t.2-1_l@hotmail.com

5. ประวัติการศึกษาต้องระบุสถาบันการศึกษา สาขาวิชาและปีที่จบการศึกษา

ปี พ.ศ.	วุฒิการศึกษา	สาขาวิชา	สถาบัน	ประเทศ
2544	ปริญญาตรี (วท.บ) วิทยาศาสตร์บัณฑิต	เศรษฐศาสตร์ สหกรณ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ไทย
2561	ปริญญาโท (กษ.บ.) เกษตรศาสตรบัณฑิต	การจัดการทรัพยากร ป่าไม้และสิ่งแวดล้อม	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิ ราช	ไทย

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

การวิจัยทางด้านเศรษฐกิจป่าไม้

7. ประสบการณ์การบริหารงานวิจัยและงานวิจัย

- การศึกษาสถานการณ์ด้านการตลาดไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ของประเทศไทย ในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) (พ.ศ. 2558 - 2560)
- การศึกษาวิเคราะห์อุตสาหกรรมไม้ของประเทศไทย ในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) (พ.ศ. 2558 - 2560)
- แนวทางสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้ง อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง (พ.ศ. 2557)
- การศึกษาตลาดไม้สักและผลิตภัณฑ์จากไม้สัก เพื่อรักษาเสถียรภาพของเกษตรกรปลูกสวนป่าสัก (พ.ศ. 2556)

ผู้ร่วมวิจัย คนที่ 8

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวนัทศิมา ทองยั้ง
(ภาษาอังกฤษ) Miss Natsima Thongying
2. เลขประจำตัวประชาชน 3-9206-00228-60-6
3. ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ช่วยนักวิจัย
4. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก
สถานที่ติดต่อ ฝ่ายวิจัยและปลูกสร้างสวนป่า ส่วนวนวัฒนวิจัย
สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้
โทรศัพท์ 0-2561-4292-3 ต่อ 5408
E-mail address: natma1996@gmail.com

5. ประวัติการศึกษาต้องระบุสถาบันการศึกษา สาขาวิชาและปีที่จบการศึกษา

ปี พ.ศ.	วุฒิการศึกษา	สาขาวิชา	สถาบัน	ประเทศ
2562	ปริญญาตรี (วท.บ) วนศาสตร์	การจัดการป่าไม้	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ไทย

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

-

7. ประสบการณ์การบริหารงานวิจัยและงานวิจัย

-